

**JOURNAL OF MEDICINE AND
PHARMACY OF KAZAKHSTAN**

**ҚАЗАҚСТАН МЕДИЦИНА
ЖӘНЕ ФАРМАЦИЯ ЖУРНАЛЫ**

**КАЗАХСТАНСКИЙ ЖУРНАЛ
МЕДИЦИНЫ И ФАРМАЦИИ**

eISSN : 3 1 0 5 – 8 0 3 5

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН МЕДИЦИНА АКАДЕМИЯСЫ
ҚАЗАҚСТАН МЕДИЦИНА ЖӘНЕ ФАРМАЦИЯ ЖУРНАЛЫ
ЮЖНО-КАЗАХСТАНСКАЯ МЕДИЦИНСКАЯ АКАДЕМИЯ
КАЗАХСТАНСКИЙ ЖУРНАЛ МЕДИЦИНЫ И ФАРМАЦИИ
SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY
JOURNAL OF MEDICINE AND PHARMACY OF KAZAKHSTAN

Основан с мая 1998 г.

Учредитель:

АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»

Журнал перерегистрирован
Министерством информации и коммуникаций
Республики Казахстан
Регистрационное свидетельство
№KZ89VPY00065454 от 24.02.2023 года.
ISSN 3105-8027

«Казахстанский журнал медицины и фармации»
зарегистрирован в Международном центре по
регистрации сериальных изданий
ISSN(ЮНЕСКО, г.Париж,Франция), присвоен
международный номер eISSN 3105-8035

Журнал индексируется в КазБЦ; в
международной базе данных Information Service,
for Physics, Electronics and Computing
(InspecDirect)

Адрес редакции:

160019 Республика Казахстан,
г. Шымкент, пл. Аль-Фараби, 1
Тел.: 8(725-2) 39-57-57, (1095)

Факс: 40-82-19

www.skma.edu.kz

e-mail: info@skma.kz

Главный редактор

Жаркинбекова Н.А., кандидат мед. наук., профессор

Заместитель главного редактора

Нурмашев Б.К., кандидат медицинских наук, профессор

Технический редактор

Сейіл Б.С., магистр медицинских наук

Редакционная коллегия:

Абдурахманов Б.А., к.м.н., профессор

Абуова Г.Н., к.м.н., профессор

Анартаева М.У., доктор мед.наук, профессор

Кауызбай Ж.А., к.м.н., доцент

Ордабаева С.К., доктор фарм. наук, профессор

Орманов Н.Ж., доктор мед.наук, профессор

Сагиндыкова Б.А., доктор фарм.наук, профессор

Сисабеков. К.Е., доктор мед. наук, профессор

Шертаева К.Д., доктор фарм.наук, профессор

Редакционный совет:

Бачек Т., асс.профессор(г.Гданьск, Республика
Польша)

Gasparyan Armen Y., MD, PhD, FESC, Associated
Professor (Dudley, UK)

Георгиянц В.А., д.фарм.н., профессор (г.Харьков,
Украина)

Дроздова И.Л., д.фарм.н., профессор (г.Курск,
Россия)

Корчевский А. Phd, Doctor of Science (г.Колумбия,
США)

Раменская Г.В., д.фарм.н., профессор (г.Москва,
Россия)

Халиуллин Ф.А., д.фарм.н., профессор (г.Уфа,
Россия)

Иоханна Хейкиля, (Университет JAMK, Финляндия)

Хеннеле Титтанен, (Университет LAMK,
Финляндия)

Шнитовска М.,Prof.,Phd., M.Pharm (г.Гданьск,
Республика Польша)

Секция «Вопросы организации воспитательной и социальной работы в вузе»

ӘОЖ 378.147

Досыбаева Г.Н., Таскынова М.А., Шамшидинова А.Р.

«Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ, Шымкент, Қазақстан

**ЖОО-ДАҒЫ ТӘРБИЕ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК ЖҰМЫСТАРДЫ
ҰЙЫМДАСТЫРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ**

Аңдатпа

Мақалада жоғары оқу орындарындағы тәрбие және әлеуметтік жұмыстардың ұйымдастырылуы қарастырылады. Автор студент жастардың рухани-адамгершілік, әлеуметтік бейімделу, мәдени және патриоттық тұрғыдан қалыптасуына әсер ететін негізгі бағыттарға талдау жасайды. Сонымен қатар, қазіргі таңда кездесетін басты мәселелер – материалдық ресурстардың шектеулігі, кадрлық әлеуеттің жеткіліксіздігі, студенттердің қызығушылығының төмендеуі және цифрлық дәуір талаптары қарастырылады. Зерттеу нәтижесінде жоғары оқу орындарында тәрбие мен әлеуметтік жұмысты жетілдіру жолдары ұсынылады: волонтерлік қозғалыстарды дамыту, психологиялық қолдау қызметін күшейту, жастардың өзін-өзі басқару ұйымдарының әлеуетін арттыру.

Түйін сөздер: тәрбие, әлеуметтік жұмыс, студент, ұйымдастыру, бейімделу.

Досыбаева Г.Н., Таскынова М.А., Шамшидинова А.Р.

АО «Южно-Казахстанская академия медицины», Шымкент, Казахстан

**ВОПРОСЫ ОРГАНИЗАЦИИ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ И СОЦИАЛЬНОЙ
РАБОТЫ В ВУЗЕ**

Аннотация

В статье рассматриваются вопросы организации воспитательной и социальной работы в высших учебных заведениях. Автор анализирует основные направления влияния на духовно-нравственное, социальное, культурное и патриотическое развитие студентов. Кроме того, выделяются современные проблемы – ограниченность материальных ресурсов, недостаточность кадрового потенциала, снижение интереса студентов и требования цифровой эпохи. В завершение представлены предложения по совершенствованию

воспитательной и социальной работы в вузах: развитие волонтерского движения, усиление психологической поддержки, повышение потенциала органов студенческого самоуправления.

Ключевые слова: воспитание, социальная работа, студент, организация, адаптация.

Dossybayeva G.N., Taskinova M.A., Shamshidinova A.R.

«South Kazakhstan Academy of Medicine» JSC, Shymkent, Kazakhstan

ORGANIZATION OF EDUCATIONAL AND SOCIAL WORK AT THE UNIVERSITY

Abstract

The article examines the issues of organizing educational and social work in higher educational institutions. The author analyzes the main directions of influence on the spiritual, moral, social, cultural, and patriotic development of students. Furthermore, the article highlights current challenges such as limited material resources, insufficient personnel potential, decreasing student engagement, and the demands of the digital era. Finally, proposals are made to improve educational and social work at universities: the development of volunteer movements, strengthening psychological support services, and enhancing the role of student self-government organizations.

Keywords: education, social work, student, organization, adaptation.

Кіріспе

Жоғары оқу орындарында тәрбие және әлеуметтік жұмыстар студенттердің тұлғалық дамуының, құндылықтық бағдарларының қалыптасуының, азаматтық жауапкершілігінің артуының маңызды тетігі болып табылады. Қазіргі қоғамда студент жастарға қойылатын талаптар күрделеніп отыр, сондықтан ЖОО-дағы тәрбие жұмысы жаңа мазмұнға ие болуда. Бүгінгі күні білім беру процесі тек кәсіби құзыреттерді қалыптастырумен шектелмей, жастардың әлеуметтік белсенділігін, мәдени деңгейін және патриоттық сезімін дамытуға бағытталады. Осы тұрғыдан алғанда тәрбие мен әлеуметтік жұмыстың рөлі ерекше. Бұл мақаланың мақсаты – тәрбие және әлеуметтік жұмыстарды ұйымдастырудың негізгі бағыттарын, мәселелерін айқындап, оны жетілдіру жолдарын ұсыну.

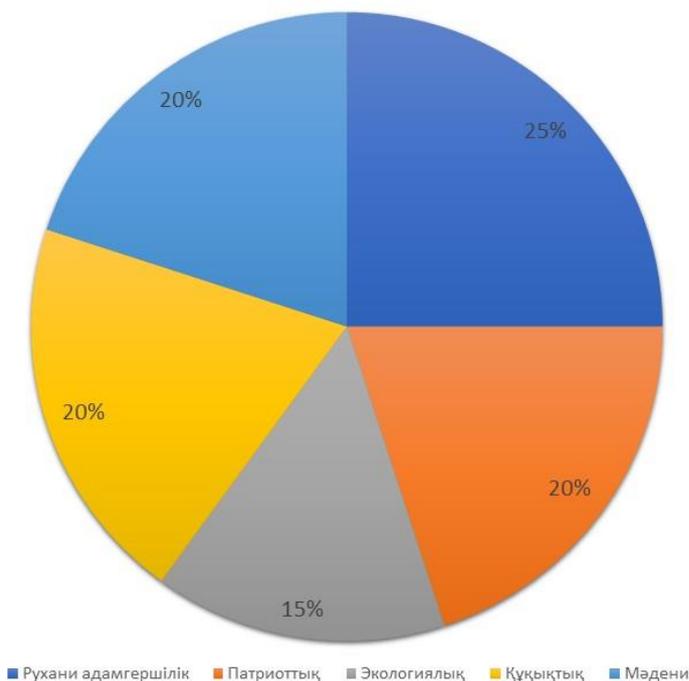
Негізгі бөлім

ЖОО-дағы тәрбие жұмысының ерекшеліктері

Жоғары оқу орындарында тәрбие жұмысы – студенттің жеке тұлғалық қасиеттерін дамытуға бағытталған жүйелі процесс. Бұл жұмыс студенттің білім алумен қатар әлеуметтік жауапкершілікті сезінуіне, мәдени құндылықтарды игеруіне, әлеуметтік ортада дұрыс

қарым-қатынас орнатуына ықпал етеді. Тәрбиелік іс-шаралардың басты бағыттарына рухани-адамгершілік, патриоттық, экологиялық, құқықтық және мәдени тәрбие жатады. Мысалы, рухани-адамгершілік тәрбие студенттердің ізгілікке, адалдыққа, жауапкершілікке бейімделуін қамтамасыз етеді. Патриоттық тәрбие – елжандылық сезімді арттырып, ұлттық құндылықтарға құрметпен қарауға баулиды. Экологиялық бағытта жастардың табиғатқа деген сүйіспеншілігі мен жауапкершілігі қалыптасады. Сонымен қатар, мәдени іс-шаралар студенттердің эстетикалық талғамын дамытады.

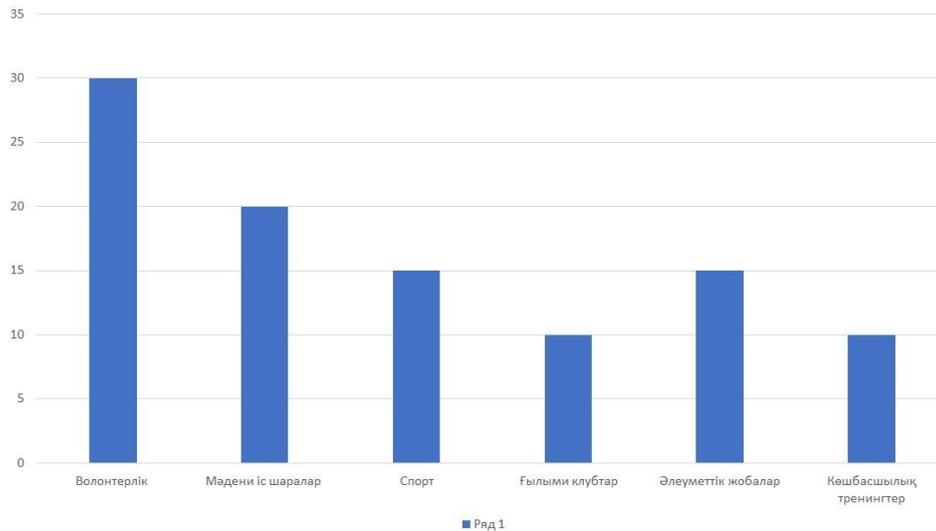
ЖОО – дағы тәрбие жұмысының негізгі бағыттары

Сурет 1 – ЖОО-дағы тәрбие жұмысының негізгі бағыттары

Әлеуметтік жұмыс ұғымы және мәні

Әлеуметтік жұмыс – студенттердің әлеуметтік жағдайын қолдауға, олардың бейімделуіне және әлеуметтік проблемаларын шешуге бағытталған іс-шаралар кешені. ЖОО-да әлеуметтік қолдау жүйесі маңызды орын алады. Оған жатақханамен қамтамасыз ету, шәкіртақы бөлу, гранттық жүйелер және қосымша әлеуметтік жеңілдіктер кіреді. Әлеуметтік жұмыс аясында психологиялық көмек көрсету, студенттердің бос уақытын тиімді ұйымдастыру сияқты бағыттар да бар. Бұл студенттің өзін қауіпсіз, сенімді сезінуіне мүмкіндік береді. Сонымен қатар, әлеуметтік жұмыс қоғамдағы теңсіздікті азайтуға, студенттердің тең мүмкіндіктерге қол жеткізуіне жағдай жасайды.

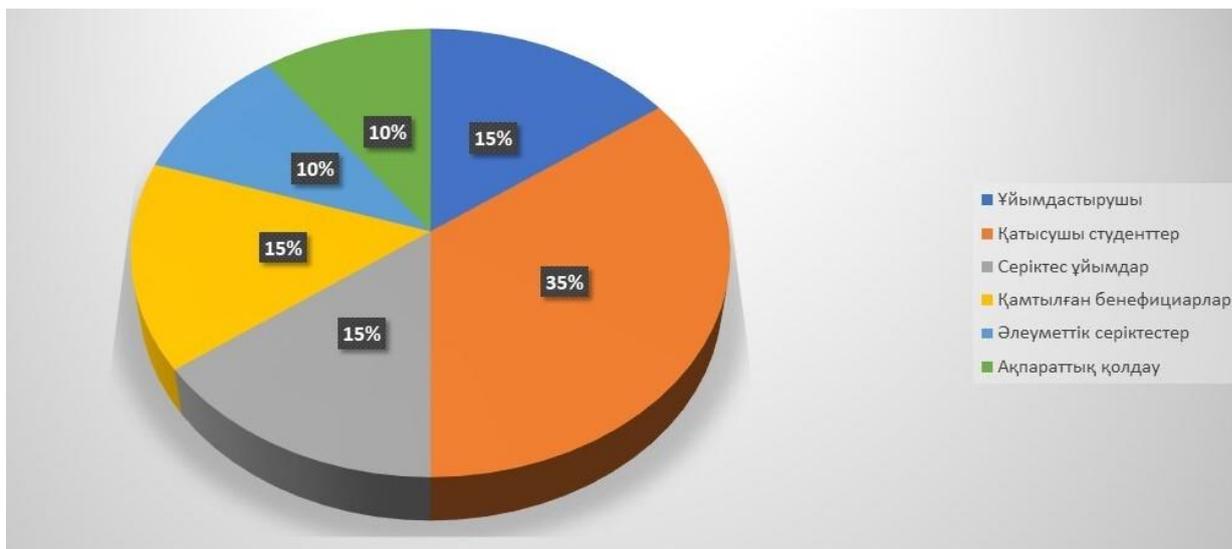
Сурет 2 – Студенттердің әлеуметтік жұмыстағы белсенділігін бейнелейтін схема

Ұйымдастырудағы мәселелер

ЖОО-дағы тәрбие және әлеуметтік жұмысты ұйымдастыру барысында бірқатар қиындықтар байқалады. Біріншіден, материалдық-техникалық базаның жеткіліксіздігі көптеген іс-шаралардың толыққанды жүзеге асуына кедергі келтіреді. Екіншіден, кадрлық әлеуеттің жеткіліксіздігі байқалады. Кейде тәрбие жұмысына жауапты мамандардың кәсіби даярлығы төмен деңгейде болып жатады. Үшіншіден, студенттердің кейбірі тәрбие іс-шараларына қатысуға қызығушылық танытпайды. Бұл жағдай олардың әлеуметтік белсенділігін төмендетеді. Төртіншіден, қазіргі цифрлық дәуірдің талаптары жаңа әдістерді қолдануды қажет етеді. Дәстүрлі форматтағы іс-шаралар жастарға қызықсыз болып қалуы мүмкін.

Шешу жолдары

Аталған мәселелерді шешу үшін заманауи әдістерді қолдану қажет. Біріншіден, ЖОО-да тәрбие жұмысына инновациялық технологияларды енгізу маңызды. Мысалы, онлайн-платформалар арқылы студенттердің белсенділігін арттыруға болады. Екіншіден, волонтерлік қозғалыстарды дамыту – жастардың әлеуметтік жауапкершілігін арттыратын тиімді құрал. Үшіншіден, психологиялық қолдау қызметін жетілдіру қажет. Бұл студенттердің стреске қарсы тұруына, эмоционалдық тұрақтылығын қалыптастыруға көмектеседі. Төртіншіден, жастардың өзін-өзі басқару ұйымдарын күшейту – олардың көшбасшылық қасиеттерін дамытуға ықпал етеді. Жастар өздері ұйымдастырған іс-шараларға белсендірек қатысады, бұл тәрбиелік жұмыстың тиімділігін арттырады.

Сурет 3 – Волонтерлік қозғалыстардың ұйымдастырылу үлгісі

Қорытынды

Қорытындылай келе, ЖОО-дағы тәрбие және әлеуметтік жұмыс студенттердің жан-жақты дамуы үшін аса маңызды. Ол тек кәсіби білім берумен шектелмей, жастардың әлеуметтік белсенділігін, азаматтық жауапкершілігін арттыруға бағытталған. Қазіргі уақытта бұл салада бірқатар мәселелер орын алуда, бірақ оларды шешу жолдары да бар. Инновациялық тәсілдерді енгізу, волонтерлік қозғалыстарды дамыту, психологиялық қолдауды күшейту, жастардың өзін-өзі басқару ұйымдарын нығайту тәрбие және әлеуметтік жұмыстың сапасын арттыра алады. ЖОО-дағы тәрбие ісі дұрыс ұйымдастырылса, ол елдің болашағы саналатын жастардың әлеуетін барынша ашуға мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Әбдіғаппарова Ұ.Ж., Бейсенова Л.Қ. Жоғары оқу орындарында тәрбие жұмысын ұйымдастырудың заманауи бағыттары. – Алматы: Қазақ университеті, 2020. – 215 б.
2. Қазақстан Республикасындағы жастар саясаты: тәжірибе және даму бағыттары. – Нұр-Сұлтан: ҚР БҒМ, 2019. – 178 б.
3. Тұрғынбекова Б.А. Студенттердің әлеуметтік белсенділігін дамыту мәселелері // Білім және ғылым. – 2021. – №3. – 45–52 б.
4. Жастар волонтерлік қозғалысы: тәжірибелер мен перспективалар. – Алматы: «Жастар» ғылыми орталығы, 2022. – 134 б.
5. Nurzhanova, G. Social work with students in higher education institutions // Journal of Educational Research. – 2023. – Vol.15(2). – P. 87–95.

6. OECD. Education at a Glance 2023: OECD Indicators. – Paris: OECD Publishing, 2023. – 400 p.
7. UNESCO. Global Education Monitoring Report 2022. – Paris: UNESCO, 2022. – 385 p.

Қыскартулар тізімі

ЖОО – Жоғары оқу орны

ҚР – Қазақстан Республикасы

БЖҒМ – Білім және ғылым министрлігі

ӘОЖ – Әлемдік ондық жіктеу

УДК 615.895:364:340.632

Оспанова Г. С., Байзаков О. Д., Альдекова Р. А.

АО «Южно-Казахстанская Медицинская Академия», Шымкент, Казахстан

ДОФАМИНОВАЯ СИСТЕМА ВОЗНАГРАЖДЕНИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ ПРОФИЛАКТИКИ ЛУДОМАНИИ СРЕДИ СТУДЕНТОВ: ПСИХОБИОЛОГИЧЕСКИЙ И ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ ПОДХОД

Аннотация

Лудомания остаётся одной из наиболее распространённых форм зависимости среди студентов, особенно в условиях цифровой среды, где источники дофаминового вознаграждения — игры, лайки и виртуальные поощрения — стали частью повседневной жизни. В статье рассматривается возможность использования дофаминовой системы вознаграждения в образовательных целях. Предлагается модель, в которой высшие учебные заведения перенаправляют работу дофаминового механизма с деструктивных стимулов на позитивные формы подкрепления — через геймификацию, систему баллов и визуализацию достижений студентов. Введение интерактивных образовательных приложений, фиксирующих социальную, волонтерскую и академическую активность, способствует формированию устойчивой мотивации и профилактике лудомании среди молодёжи.

Ключевые слова: лудомания, студенты, дофаминовая система вознаграждения, мотивация, профилактика зависимости, образовательная среда.

Оспанова Г. С., Байзаков О. Д., Альдекова Р. А.

«Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ, Шымкент, Қазақстан

СТУДЕНТТЕР АРАСЫНДАҒЫ ЛУДОМАНИЯНЫҢ АЛДЫН АЛУДЫҢ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ ДОФАМИНДІК МАРАПАТТАУ ЖҮЙЕСІ: ПСИХОБИОЛОГИЯЛЫҚ ЖӘНЕ БІЛІМ БЕРУШІЛІК ТӘСІЛ

Аңдатпа

Лудомания — студенттер арасында жиі кездесетін тәуелділіктің бір түрі. Цифрлық ортада дофаминдік марапаттау жүйесінің көздері — ойындар, лайктар және виртуалды ынталандырулар — күнделікті өмірдің ажырамас бөлігіне айналды. Мақалада дофаминдік марапаттау жүйесін білім беру мақсатында пайдалану мүмкіндігі қарастырылады. Авторлар жоғары оқу орындарында дофамин механизмінің жұмысын деструктивті ынталандырулардан оң әлеуметтік және білім беру бағыттарына бағыттауды ұсынады. Бұл үшін геймификация, ұпай жинау жүйесі және студент жетістіктерін визуализациялау элементтерін қамтитын интерактивті білім беру қосымшалары ұсынылады. Мұндай тәсіл студенттердің ішкі мотивациясын арттырып, лудоманияның алдын алуға ықпал етеді.

Түйін сөздер. лудомания, студенттер, дофаминдік жүйе, мотивация, тәуелділіктің алдын алу, білім беру ортасы.

Ospanova G. S., Baizakov O. D., Aldekova R. A.

JSC «South Kazakhstan Medical Academy», Shymkent city, Kazakhstan

THE DOPAMINE REWARD SYSTEM AS A TOOL FOR THE PREVENTION OF GAMBLING ADDICTION AMONG STUDENTS: A PSYCHOBIOLOGICAL AND EDUCATIONAL APPROACH

Abstract

Gambling addiction remains one of the most common forms of dependence among students, particularly in the digital environment where dopamine-releasing stimuli—such as games, likes, and virtual rewards—have become part of everyday life. This article explores the possibility of using the dopamine reward system for educational purposes. It proposes a model in which higher education institutions redirect the functioning of the dopamine mechanism from destructive stimuli to positive reinforcement—through gamification, point systems, and achievement visualization. The introduction of interactive applications that record students' academic, social, and volunteer activity promotes sustainable motivation and helps prevent gambling addiction among young people.

Keywords. gambling addiction, students, dopamine reward system, motivation, prevention, educational environment.

Современное поколение студентов растёт в условиях цифрового перенасыщения — постоянный поток информации, быстрые вознаграждения, лайки и игровые механики формируют новое восприятие удовольствия и успеха. В этих условиях учащиеся всё чаще сталкиваются с проблемой зависимости от азартных игр и онлайн-развлечений, проявляющейся как в форме лудомании, так и в скрытых поведенческих зависимостях (геймерство, кибер-зависимость, контентное прокрастинирование).

Эти явления связаны с особенностями работы дофаминовой системы вознаграждения — универсального механизма мозга, регулирующего мотивацию, удовольствие и обучение. Дисбаланс в её функционировании приводит к тому, что человек начинает искать «быстрые» источники удовлетворения, обходя процессы, требующие усилий, таких как учёба или саморазвитие. В результате формируется склонность к зависимому поведению, особенно в условиях постоянного стресса и перегрузок, характерных для студенческой среды.

Цель исследования : изучить нейрохимические механизмы формирования лудомании и предложить практическое решение для перенаправления дофаминовой активности студентов в конструктивное русло — через разработку геймифицированной системы вознаграждения, интегрированной в образовательный процесс.

Лудомания относится к поведенческим зависимостям, при которых ключевую роль играет дофамин — нейромедиатор, отвечающий за чувство удовольствия, мотивацию и ожидание награды. Когда человек делает ставку или играет в азартную игру, активируются нейроны мезолимбического пути, соединяющего вентральную область покрышки (VTA) и нуклеус аккубенс (ядро удовольствия). В момент выигрыша происходит выброс дофамина, вызывающий чувство эйфории и подкрепляющий желание повторить действие. Однако при частом повторении таких стимулов уровень дофамина становится нестабильным, и мозг перестаёт реагировать на обычные радости. Возникает толерантность — для достижения прежнего эффекта требуется всё больше стимулов.

В это же время активность префронтальной коры, отвечающей за самоконтроль и принятие решений, снижается. Так формируется зависимая петля: человек теряет контроль, но продолжает искать удовольствие через игру.

Помимо дофамина, в процесс вовлечены и другие нейромедиаторы:

- Серотонин — регулирует настроение и устойчивость к стрессу. Его дефицит усиливает тревожность и снижает самоконтроль.
- Норадреналин — повышает уровень возбуждения и готовности к действию, усиливая эффект азарта.

• Эндорфины — создают ощущение спокойствия и удовлетворения после выигрыша, усиливая закрепление зависимости.

Таким образом, лудомания — это результат нарушения сложного нейрохимического баланса, при котором мозг «привыкает» к искусственным источникам вознаграждения, теряя чувствительность к естественным видам удовольствия — творчеству, обучению, социальной активности.

Сама по себе дофаминовая система не является негативной. Она обеспечивает нашу способность стремиться к целям, радоваться успехам и учиться. Поэтому важно не подавлять её, а использовать в интересах развития.

Мы предлагаем внедрить геймифицированную модель поощрения студентов, основанную на принципах нейропсихологического подкрепления.

Суть идеи заключается в том, чтобы заменить разрушительные стимулы (игры, ставки, лайки) на созидательные вознаграждения, подкрепляющие полезное поведение. Нами предлагается создание цифрового образовательного приложения — “EduDopamine” (условное название), которое станет инструментом для геймифицированного отслеживания и поощрения активности студентов.

Основные функции приложения:

1. Система рейтинга и уровней. Каждый студент имеет личный профиль с отображением достижений, уровня и «дофаминовых очков», получаемых за волонтерство, участие в конференциях, публикации, студенческое самоуправление и наставничество.

2. Визуализация прогресса. Графики, бейджи и трофеи активируют визуальные центры вознаграждения мозга, усиливая эффект удовлетворения.

3. Топ лучших студентов. Приложение формирует общую таблицу лидеров, где видно, кто проявляет наибольшую активность. Это усиливает здоровую конкуренцию и стимулирует стремление к признанию.

4. Бонусная система. За определённые достижения студент может получать реальные привилегии:

- участие в грантах и стажировках,
- сертификаты активности,
- небольшие материальные бонусы или скидки от партнёров академии,
- дополнительные баллы к оценке за активность.

5. Социальный эффект. Возможность отмечать успехи друг друга, делиться достижениями и формировать коллективное чувство гордости за вклад в жизнь академии.

Такая система создает естественное дофаминовое подкрепление — мозг студента получает удовольствие от социального признания и собственного роста, а не от игровых стимулов.

Геймификация (от англ. gamification) превращает процесс самореализации в игру с видимыми результатами, при этом сохраняя академическую и воспитательную направленность.

ВУЗ, внедряющий подобные технологии, становится не просто образовательной площадкой, а нейрообразовательной экосистемой, направленной на формирование здоровой мотивации.

Такая модель позволяет:

- укреплять психическое здоровье студентов;
- снижать риск вовлечения в зависимые формы поведения;
- формировать культуру внутреннего вознаграждения за достижения;
- развивать чувство сопричастности и социальную активность.

Таким образом, дофаминовая система превращается из фактора риска в инструмент развития. Дофаминовая система вознаграждения является ключевым элементом формирования мотивации и обучения, но при нарушении её работы может приводить к зависимостям, включая лудоманию. Понимание биохимических механизмов позволяет не бороться с этой системой, а направлять её в созидательное русло.

Предложенная нами геймифицированная модель стимулирования студентов — это шаг к созданию образовательной среды, где удовольствие и обучение соединяются.

Когда студент видит свой прогресс, получает признание и реальные бонусы за свои достижения, его мозг реагирует тем же выбросом дофамина, что и при игре, но уже в контексте саморазвития, а не разрушения.

Таким образом, использование дофаминовой системы в воспитательных и образовательных целях открывает новые перспективы профилактики лудомании и формирования психически устойчивого, социально активного поколения студентов.

Использованная литература

1. Е. А. Натович, А. Ш. Тхостов, Р. Ф. Теперик. Патологическая зависимость от азартных игр// Вестник московского университета, серия 14 Психология.- 2012. -№ 2. – С. 138- 151
- 2.В. И. Ворошилин. Игровая зависимость: Социальные, психологические и биологические основы// Суицидология. -2011. №3.- с.26 – 37.

3. Зинина А. Ю. Особенности феномена зависимости от азартных игр в психологии // Мир педагогики и психологии.- №05 (70), май 2022. – с. 33-37
4. Агибалова Т. В. и др. Когнитивные нарушения у пациентов с патологическим влечением к азартным играм //Консультативная психология и психотерапия. – 2020. – Т. 28. – №. 4. – С. 167-185.
5. Rocheleau G. C., Dennison C., Finkeldey J. G., Reiber C. — Social class differences in the relationships between problem gambling and deviant behavior
6. А. Устинович. Лудомания и психология.- 2024г. – 212 с.

ӘОЖ 371.171.132:378.147

Әмірхан Ерхан Әшірханұлы, Ахметхан Гаухар Сәкенқызы
«Оңтүстік қазақстан медицина академиясы» АҚ, Шымкент, Қазақстан

ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРНЫНДА ТӘРБИЕ ЖҰМЫСТАРЫ МЕН ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚОЛДАУДЫҢ ИНТЕГРАЦИЯСЫ: ПСИХОЛОГТЫҢ ОРНЫ

Аңдатпа

Мақалада жоғары оқу орындарында психологиялық қызметтердің қазіргі заманғы цифрлық технологиялар арқылы жүзеге асырылуы қарастырылады. Онлайн кеңес беру, виртуалды тренингтер және топтық терапия сияқты әдістердің студенттерге қолжетімділігін арттырудағы тиімділігі талқыланады. Сонымен қатар, Қазақстандағы университеттердің психологиялық қызметтің сапасын арттыруға бағытталған арнайы бағдарламалары мен жобаларына шолу жасалады.

Түйін сөздер: *Виртуалды терапия; Цифрлық технологиялар; Психологиялық тренингтер; Когнитивті-бихевиоралды терапия (КБТ); Нейрофидбек терапиясы; Мобильді қосымшалар; Медитация әдістері; Мотивация.*

Амирхан Ерхан Аширханович

АО «Южно-Казахстанская медицинская академия», Шымкент, Казахстан

ИНТЕГРАЦИЯ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ И ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ПОДДЕРЖКИ В ВЫСШЕМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ: РОЛЬ ПСИХОЛОГА

Аннотация

В статье рассматривается внедрение современных цифровых технологий в деятельность психологических служб в высших учебных заведениях. Обсуждается эффективность таких методов, как онлайн-консультирование, виртуальные тренинги и групповая терапия, в повышении доступности психологической помощи для студентов. Также представлен обзор специальных программ и проектов, направленных на повышение качества психологических услуг в университетах Казахстана.

Ключевые слова: *Виртуальная терапия; Цифровые технологии; Психологические тренинги; Когнитивно-поведенческая терапия (КПТ); Нейрофидбек-терапия; Мобильные приложения; Методы медитации; Мотивация.*

Amirkhan Er Khan Ashirkhanuly, pedagogue-psychologist.

"South Kazakhstan Medical Academy" JSC, Shymkent, Kazakhstan

INTEGRATION OF EDUCATIONAL WORK AND PSYCHOLOGICAL SUPPORT IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: THE ROLE OF THE PSYCHOLOGIST

Abstract

The article explores the implementation of psychological services in higher education institutions through modern digital technologies. It discusses the effectiveness of methods such as online counseling, virtual training sessions, and group therapy in increasing accessibility for students. Additionally, the article provides an overview of special programs and projects aimed at improving the quality of psychological services at universities in Kazakhstan.

Keywords: *Virtual therapy; Digital technologies; Psychological training; Cognitive Behavioral Therapy (CBT); Neurofeedback therapy; Mobile applications; Meditation techniques; Motivation.*

Қазіргі заманғы жоғары оқу орындарының басты міндеттерінің бірі – студенттердің тек кәсіби білім алуын қамтамасыз ету емес, сонымен қатар олардың жан-жақты, тұлғалық, әлеуметтік және психологиялық дамуын қамтамасыз ету болып табылады. Студенттер жастық шақтағы ерекше кезеңде өмір сүріп, жаңа ортаға бейімделу, өзін-өзі тану, стресспен күресу және әлеуметтік қарым-қатынасты орнату сияқты көптеген қиындықтармен бетпе-бет келеді. Осы орайда, тәрбие жұмыстары мен психологиялық қолдаудың үйлесімді интеграциясы жоғары оқу орындарында студенттердің жеке тұлға ретінде қалыптасуына маңызды ықпал етеді. Бұл процесте психологтардың ролі ерекше және қажет.

Ұлы педагогтар мен психологтар, атап айтсақ, Жан Жак Руссо, Лев Выготский, Карл Роджерс және тағы басқалары тәрбиенің және психологиялық қолдаудың маңыздылығын

бірнеше ғасырлар бойы ғылыми негізде зерттеп, олардың өзара байланысын анықтаған. Бұл мақаланың мақсаты — жоғары оқу орындарында тәрбие жұмыстары мен психологиялық қолдаудың интеграциясының маңыздылығын ғылыми тұрғыдан ашып көрсету, психологтардың тәрбие процесіндегі орны мен қызметін талдау.[1]

Тәрбие жұмыстарының мәні және психологиялық қолдаудың қажеттілігі

Тәрбие — адамның әлеуметтік және моральдық құндылықтарын қалыптастыруға бағытталған ұзақ мерзімді процесс. Жоғары оқу орындарында тәрбие жұмыстары студенттердің азаматтық жауапкершілігін, моральдық-этикалық нормаларын дамытуға, өзін-өзі тануға және әлеуметтік дағдыларды жетілдіруге бағытталады (Асанбаев, 2005). Алайда, тек тәрбие жұмыстары студенттердің толыққанды дамуын қамтамасыз етуге жеткіліксіз болуы мүмкін. Психологиялық қолдау арқылы студенттердің эмоционалдық және психикалық жағдайын ескеру қажет.[2]

Психология ғылымының негізін қалаған Вильгельм Вундттің айтуынша, адамның мінез-құлқы мен психикасы тәрбиенің тиімділігін анықтайтын басты фактор болып табылады (Вундт, 1879). Психологиялық қолдау студенттердің өзін-өзі реттеу, мотивацияны арттыру және әлеуметтік қиындықтарды жеңуіне көмектеседі.[3]

Психологтардың ЖОО тәрбие жұмысындағы рөлі

Жоғары оқу орындарындағы психологтардың негізгі қызметі — студенттердің психологиялық денсаулығын сақтау және дамытуға бағытталған кешенді көмек көрсету. Лев Выготскийдің әлеуметтік даму теориясына сәйкес, тұлғаның дамуы әлеуметтік ортада қалыптасады және кәсіби тәрбие мен психологиялық қолдаудың үйлесімді болуы адамның дамуына оң әсер етеді (Выготский, 1978).[4]

Психологтар студенттерге психологиялық диагностика жүргізіп, эмоционалдық стрессті басқаруға, конфликттерді шешуге көмектеседі, сондай-ақ тәрбие жұмыстарына психологиялық тренингтер мен семинарлар арқылы ықпал етеді. Карл Роджерс те терапияда тұлғаға бағытталған әдісті қолдана отырып, адамның өзін-өзі тану және өзін-өзі қабылдау процестерінің маңыздылығын атап өткен (Rogers, 1961).

Тәрбие және психологиялық қолдаудың интеграциясының артықшылықтары

Интеграцияланған жүйе студенттердің жан-жақты дамуына, олардың оқу және әлеуметтік өмірдегі қиындықтарды жеңуіне көмектеседі. Мұндай жүйе келесі артықшылықтарға ие:

- Студенттердің психологиялық проблемаларын ерте анықтау және жою;
- Тұлғалық мотивацияны арттыру және өзін-өзі дамытуға ынталандыру;

- Эмоционалдық тұрақтылық пен стресске төзімділікті қалыптастыру;
- Қарым-қатынас дағдыларын жетілдіру және топта жұмыс істеу қабілетін дамыту.

Мысалы, Зигмунд Фрейдтің психоанализ әдістері эмоционалдық проблемаларды анықтауға көмектессе, когнитивтік терапия әдістері студенттердің ойлау үлгілерін түзетуге бағытталған (Freud, 1917; Beck, 1967).[5]

Қазіргі заманғы әдістер мен тәжірибелер

Қазіргі заманда жоғары оқу орындарында психологиялық қызметтер тек дәстүрлі форматта ғана емес, сонымен бірге цифрлық технологиялардың көмегімен де кеңінен жүзеге асырылуда. Онлайн кеңес беру, психологиялық тренингтер, виртуалды топтық терапиялар – студенттерге қолжетімді әрі ыңғайлы форматтар болып табылады. Бұл әдістер студенттерге уақыт пен кеңістік шектеулерін жеңуге мүмкіндік беріп, психологиялық қолдаудың тиімділігін арттыруда маңызды рөл атқарады. [6]

Мысалы, АҚШ пен Еуропа елдеріндегі көптеген университеттер Zoom, Microsoft Teams сияқты платформалар арқылы психологтармен жеке немесе топтық консультацияларды ұйымдастырып, студенттердің психологиялық денсаулығын қолдау тәжірибесін жетілдіруде (American Psychological Association, 2022). Сонымен қатар, Канададағы University of British Columbia виртуалды когнитивті-бихевиоралды терапияны (КБТ) қолданып, студенттердің депрессия мен алаңдаушылығын жеңуге бағытталған бағдарламаларды іске қосты.[7]

Қазақстанда да бұл бағытта елеулі қадамдар жасалуда. ҚР Білім және ғылым министрлігінің 2020 жылғы бағдарламасы аясында бірнеше ЖОО-да психологиялық қызметтің сапасын арттыруға бағытталған арнайы жобалар іске асырылуда. Мысалы, біздегі маңдай алды жоғары оқу орындары студенттерге онлайн платформалар арқылы психологиялық кеңес беру қызметін кеңейтіп, виртуалды тренингтер мен семинарлар ұйымдастыруда. Бұл студенттердің жеке мәселелерімен шұғыл әрі сенімді түрде бөлісуге жағдай жасайды (Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі, 2020).[8]

Сонымен бірге, заманауи психологиялық әдістерге нейрofeedback терапиясы, мобилді қосымшалар арқылы стрессті бақылау және медитация әдістері енгізілуде. Бұл инновациялық тәсілдер студенттердің эмоционалдық күйін реттеуге, психологиялық тұрақтылықты нығайтуға бағытталған.

Осылайша, цифрлық технологияларды енгізу және психологиялық қолдаудың жаңа форматтарын дамыту жоғары оқу орындарындағы тәрбие және әлеуметтік қызметтердің

сапасын арттырып, студенттердің жан-жақты дамуы мен психикалық денсаулығын қамтамасыз етуде үлкен маңызға ие.

Жоғары оқу орындарында тәрбие жұмыстары мен психологиялық қолдаудың интеграциясы студенттердің жан-жақты дамуына, олардың эмоционалдық және әлеуметтік қиындықтарды жеңуіне ықпал етеді. Ұлы ғалымдардың еңбектері мен қазіргі психологиялық әдістердің тәжірибеде үйлесуі тәрбие жұмыстарының тиімділігін арттырады. Психологтардың ЖОО-дағы рөлін күшейту арқылы студенттердің тұлғалық және кәсіби дамуының сапасын жақсартуға мүмкіндік бар.

Осылайша, тәрбие және психологиялық қолдау жүйелерінің үйлесімді қызметі жоғары оқу орындарының маңызды міндеттерінің бірі болып табылады және оның дамуына тұрақты назар аудару қажет.

Әдебиеттер тізімі

1. Rogers, C. R. (1961). *On Becoming a Person: A Therapist's View of Psychotherapy*. Boston: Houghton Mifflin.
2. Асанбаев, Б. С. (2005). *Тәрбие негіздері*. Алматы: Мектеп.
3. Вундт, В. (1879). *Основы психологии*. Лейпциг: Вейдеманн.
4. Выготский, Л. С. (1978). *Развитие высших психических функций*. Москва: Педагогика
5. Freud, S. (1917). *Introductory Lectures on Psychoanalysis*. New York: Liveright.
6. Beck, A. T. (1967). *Depression: Clinical, Experimental, and Theoretical Aspects*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
7. American Psychological Association. (2022). *Innovations in University Psychological Services: Online and Hybrid Models*. *Journal of Counseling Psychology*, 69(4), 345-360.
8. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. (2020). *Психологиялық қызметті жетілдіру бағдарламасы*. Алматы.

ӘОЖ 316.42:343.352

Жаналиева Ш.М., Пернебаев Н.А.

«Оңтүстік қазақстан медицина академиясы» АҚ, Шымкент, Қазақстан

АНТИКОРРУПЦИЯЛЫҚ МӘДЕНИЕТ – ҰЛТТЫҚ ТӘРБИЕНІҢ БІР БӨЛІГІ

Аңдатпа

Қазіргі заманда қоғамның тұрақты дамуы мен әлеуметтік әділеттілікті қамтамасыз етудің басты шарттарының бірі – сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыру. Антикоррупциялық мәдениет тек заңды сақтау ғана емес, ол тұлғаның ар-ожданы мен моральдық ұстанымдарының көрінісі. Ұлттық тәрбиенің ажырамас бөлігі ретінде ол жас ұрпаққа адалдық, әділдік, жауапкершілік және қоғам алдындағы борыш сезімін дарытады. Әсіресе, медицина сияқты сенім мен адамгершілікке негізделген салада бұл құндылықтардың маңызы зор.

Түйін сөздер: адалдық, әділет, құқықтық сана, антикоррупциялық мәдениет, ұлттық тәрбие, азаматтық ұстаным.

Жаналиева Ш.М., Пернебаев Н.А.

АО "Южно-Казахстанская академия медицины", Шымкент, Республика Казахстан

АНТИКОРРУПЦИОННАЯ КУЛЬТУРА КАК ЧАСТЬ НАЦИОНАЛЬНОГО ВОСПИТАНИЯ

Аннотация

В современном обществе развитие антикоррупционной культуры является необходимым условием обеспечения социальной справедливости, устойчивости государства и доверия граждан. Антикоррупционная культура — это не просто знание законов, а система ценностей, основанных на честности, совести и ответственности. Она формируется через семью, систему образования, общественные институты и национальные традиции. Национальное воспитание, направленное на укрепление моральных принципов, играет ключевую роль в противодействии коррупции, так как именно духовные и культурные ориентиры народа формируют нетерпимость к нечестности и злоупотреблениям.

Ключевые слова: антикоррупционная культура, воспитание, нравственность, гражданское сознание, национальные ценности, честность.

Zhanaliev Sh.M., Pernebaev N.A.

"South Kazakhstan Academy of Medicine" JSC, Shymkent, Kazakhstan

MORAL AND ETHICAL EDUCATION OF STUDENTS – THE FOUNDATION OF THE MEDICAL PROFESSION

Abstract

In modern society, the development of an anti-corruption culture is a prerequisite for ensuring social justice, the sustainability of the state and the trust of citizens. An anti—corruption culture is not just knowledge of laws, but a system of values based on honesty, conscience and responsibility. It is formed through the family, the education system, public institutions and national traditions. National education aimed at strengthening moral principles plays a key role in combating corruption, since it is the spiritual and cultural guidelines of the people that form intolerance to dishonesty and abuse.

Keywords: *anti-corruption culture, education, morality, civic consciousness, national values, honesty.*

Коррупция остаётся одной из наиболее серьёзных угроз устойчивому развитию и общественному доверию. Она разрушает моральные устои, снижает эффективность государственных институтов и тормозит социально-экономическое развитие. Согласно данным международных аналитических центров, в 2024 году Казахстан занял 88-е место из 180 стран с показателем 40 баллов из 100 по Индексу восприятия коррупции. Это свидетельствует о положительной динамике, но и о необходимости системного формирования антикоррупционного мировоззрения граждан [2]. Антикоррупционная культура в этом контексте становится стратегическим направлением национального воспитания. Она не ограничивается правовыми рамками, а включает развитие морального иммунитета к коррупции, гражданской ответственности и патриотизма [3]. Формирование антикоррупционной культуры начинается с семьи, где ребёнок впервые усваивает понятия совести, справедливости и ответственности [1]. Затем эти ценности укрепляются в образовательной среде — школе, колледже, университете. Особенно значимо это для будущих врачей, педагогов и государственных служащих, чья профессия напрямую связана с доверием и моральным авторитетом. В Казахстане реализуются различные программы, направленные на воспитание честности и правосознания у молодёжи. Так, в концепции «Рухани жаңғыру» подчёркивается, что духовное возрождение нации возможно только при условии моральной чистоты и гражданской ответственности каждого человека [2]. Эти идеи тесно связаны с традиционными ценностями казахского народа — ар (честь), намыс (достоинство), адалдық (честность), которые служат духовным фундаментом противодействия коррупции [4]. Особое значение антикоррупционное воспитание имеет для студентов медицинских вузов. Честность и порядочность — неотъемлемая часть профессиональной этики врача. Специалист, нарушающий моральные принципы, теряет

доверие пациентов и честь профессии. Поэтому формирование у студентов устойчивых нравственных ориентиров является важной задачей образовательных учреждений [3]. Большую роль играет личный пример преподавателей и наставников. Когда педагог демонстрирует честность и справедливость в повседневной деятельности, это способствует укреплению доверия и формированию у студентов внутренней нетерпимости к обману и взяточничеству. Эффективность воспитательной работы возрастает, когда моральные нормы подкрепляются общественными инициативами, такими как проекты «Жемқорлықсыз болашақ» или волонтерские движения против коррупции [1]. Согласно наблюдениям исследователей, молодёжь всё чаще проявляет гражданскую активность и осознаёт важность личной ответственности за будущее страны [2]. По данным социологических опросов, более половины студентов Казахстана считают, что воспитание честности и справедливости должно быть обязательной частью образовательного процесса [3]. Это подтверждает, что антикоррупционная культура формируется не только через законы, но и через морально-нравственное развитие личности.

Антикоррупционная культура — это не разовая акция, а система воспитания и духовного роста, которая начинается с семьи и продолжается через образование, труд и общественную жизнь. Её основа — честность, достоинство и совесть, являющиеся отражением национальных ценностей казахстанского народа [4]. Формирование антикоррупционного сознания — важный элемент национального воспитания, направленный на создание общества, где уважение к закону и моральным нормам становится внутренней потребностью каждого гражданина. Только через развитие таких принципов возможно построить справедливое и устойчивое государство, свободное от коррупции.

Список использованной литературы

1. Асанова Г.Т. Формирование антикоррупционного сознания у молодежи. — Алматы: КазНУ, 2019.
2. Омарова Д.Ж. Рухани жаңғыру и воспитание гражданской ответственности молодежи. — Шымкент, 2020.
3. Сидоров Е.М. Культура антикоррупционного поведения: теория и практика воспитания. — Москва, 2022.
4. Жолдасбеков А. Духовные основы казахстанского общества и национальные ценности. — Нур-Султан, 2020.

ӘОЖ 94(560):355.48

Бейсенбек Д. М., Тасжанов Б. Р.

«Оңтүстік қазақстан медицина академиясы» АҚ, Шымкент, Қазақстан

БІЛІМ ОРДАСЫНДАҒЫ ТӘРБИЕ ЖҰМЫСЫНЫҢ МАҢЫЗЫ

Аңдатпа

Білім ордасындағы тәрбие жұмысы студенттің жеке тұлғалық, әлеуметтік және кәсіби дамуының маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Тәрбиелік процесс білім беру үдерісімен тығыз байланысты және студенттің мінез-құлқы, моральдық қағидалары, әлеуметтік жауапкершілігі мен құндылық жүйесінің қалыптасуына ықпал етеді. Ғылыми тұрғыдан алғанда, тәрбие жұмысы педагогикалық әдістемелер, психологиялық механизмдер және әлеуметтік ықпал құралдарының үйлесімділігін қажет етеді. Студенттердің жеке дамуы мен әлеуметтік интеграциясын қамтамасыз ететін тәрбие жұмысы білім ордасының функционалды миссиясын толықтырады. Сонымен қатар, тәрбие процесі кәсіби даярлықтың сапасын арттыруға, инновациялық ойлау қабілетін қалыптастыруға және шығармашылық әлеуетін дамытуға мүмкіндік береді. Осы аннотацияда білім ордасындағы тәрбие жұмысының теориялық негіздері, әдістемелік тәсілдері және практикалық маңызы қарастырылған.

Түйін сөздер: тәрбие жұмысы, білім ордасы, студенттің дамуы, әлеуметтік интеграция, кәсіби даярлық, педагогикалық әдістемелер, психологиялық механизмдер, моральдық құндылықтар, шығармашылық әлеует, инновациялық ойлау.

Бейсенбек Д.М., Тасжанов Б.Р.

АО "Южно-Казахстанская академия медицины", Шымкент, Казахстан

ЗНАЧЕНИЕ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ УЧРЕЖДЕНИИ

Аннотация

Воспитательная работа в образовательном учреждении является важной составляющей личностного, социального и профессионального развития студентов. Воспитательный процесс тесно связан с образовательной деятельностью и способствует формированию поведения студентов, моральных принципов, социальной ответственности и системы ценностей. С научной точки зрения, воспитательная работа требует гармоничного сочетания педагогических методов, психологических механизмов и социальных инструментов воздействия. Воспитательная работа, обеспечивающая индивидуальное развитие и социальную интеграцию студентов, дополняет функциональную миссию образовательного учреждения. Кроме того, воспитательный процесс способствует

повышению качества профессиональной подготовки, формированию инновационного мышления и развитию творческого потенциала. В данной аннотации рассматриваются теоретические основы, методические подходы и практическое значение воспитательной работы в образовательных учреждениях.

Ключевые слова: воспитательная работа, образовательное учреждение, развитие студента, социальная интеграция, профессиональная подготовка, педагогические методы, психологические механизмы, моральные ценности, творческий потенциал, инновационное мышление

Beisenbek D.M., Tazhanov B.R.

"South Kazakhstan Academy of Medicine" JSC, Shymkent, Kazakhstan

THE IMPORTANCE OF EDUCATIONAL WORK IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Abstract

Educational work in higher education institutions is an essential component of students' personal, social, and professional development. The educational process is closely linked to the learning process and contributes to shaping students' behavior, moral principles, social responsibility, and value system. From a scientific perspective, educational work requires a harmonious combination of pedagogical methods, psychological mechanisms, and social influence tools. Educational work that ensures individual development and social integration of students complements the functional mission of the institution. Moreover, the educational process enhances the quality of professional training, fosters innovative thinking, and develops creative potential. This abstract examines the theoretical foundations, methodological approaches, and practical significance of educational work in higher education institutions.

Keywords: *educational work, higher education institution, student development, social integration, professional training, pedagogical methods, psychological mechanisms, moral values, creative potential, innovative thinking*

Білім ордасындағы тәрбие жұмысы студенттің жеке тұлғалық, әлеуметтік және кәсіби дамуының негізгі құрамдас бөлігі болып табылады. Бұл процесс тек білім беру үдерісін толықтырып қана қоймай, студенттің мінез-құлқы, моральдық қағидалары, әлеуметтік жауапкершілігі мен құндылық жүйесінің қалыптасуына тікелей ықпал етеді. Білім беру және тәрбие біртұтас интеграциялық жүйе ретінде қарастырылған кезде студенттің кешенді дамуы қамтамасыз етіледі. Тәрбие жұмысы педагогикалық әдістемелер, психологиялық механизмдер және әлеуметтік ықпал құралдарының үйлесімділігін қажет ететін кешенді

процесс болып табылады және студенттің жеке тұлғалық және кәсіби потенциалын максималды деңгейде дамытуға бағытталған. Педагогикалық әдістемелер студенттің когнитивтік, эмоционалды және әлеуметтік қабілеттерін дамытуға арналған кешенді тәсілдерді қамтиды. Дәстүрлі әдістерге лекциялар, тәрбие сағаттары және кураторлық кездесулер жатады, олар студенттің академиялық және моральдық дағдыларын қалыптастыруға бағытталған. Интерактивті әдістер, соның ішінде тренингтер, рөлдік ойындар, топтық талқылаулар мен шығармашылық жобалар студенттің өзін-өзі танып, өз ойын еркін жеткізуіне мүмкіндік береді. Жеке және топтық кеңес беру, студенттік клубтардағы іс-шаралар, волонтерлік бағдарламалар студенттің әлеуметтік жауапкершілігін арттыруға және қоғамдағы белсенділігін қалыптастыруға ықпал етеді. Психологиялық механизмдер студенттің мотивациясын, өзін-өзі бағалауын, эмоционалды интеллектін және конфликтілерді шешу қабілеттерін дамытуды қамтиды. Бұл механизмдер студенттің өз күшіне сенімін арттырады, өздігінен шешім қабылдау дағдыларын қалыптастырады және әлеуметтік ортада тиімді өзара әрекеттесуіне мүмкіндік береді. Сонымен қатар, әлеуметтік ықпал құралдары студенттің қоғамдағы рөлін түсінуіне, мәдениетаралық коммуникацияны меңгеруіне және әлеуметтік интеграцияны қамтамасыз етуге бағытталған. Студенттердің әлеуметтік интеграциясы олардың академиялық және әлеуметтік ортаға тиімді қосылуын, кәсіби және жеке дамуын қамтамасыз етеді, бұл білім ордасының миссиясын толықтырады. Тәрбие жұмысының практикалық маңызы студенттердің кәсіби даярлық сапасын арттыру, инновациялық ойлау қабілетін қалыптастыру, шығармашылық әлеуетін дамыту және әлеуметтік жауапкершілікті нығайту арқылы көрінеді. Жаңа технологияларды қолдану, зерттеу жобаларына қатысу және шығармашылық конкурстар студенттердің аналитикалық және проблемаларды шешу дағдыларын жетілдіреді. Сонымен қатар, тәрбие жұмысы этикалық нормаларды, моральдық құндылықтарды және кәсіби мәдениетті нығайта отырып, студенттің жан-жақты дамуын қамтамасыз етеді. Білім ордасындағы тәрбие жұмысы студенттің кешенді дамуының негізі болып табылады. Ол жеке тұлғаның моральдық құндылықтары мен әлеуметтік жауапкершілігін қалыптастырады, кәсіби және шығармашылық әлеуетін арттырады. Тәрбие жұмысының тиімді ұйымдастырылуы білім беру сапасын жоғарылатуға, студенттердің инновациялық және әлеуметтік қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді. Осылайша, тәрбие жұмысы тек білім беру үдерісін толықтырып қана қоймай, студенттің жеке тұлғалық және кәсіби дамуындағы негізгі құралға айналады.

Список литературы

1. Нурғалиев, С.С. (2019). **Тәрбие негіздері: студенттерге арналған оқу құралы.**

Нұр-Сұлтан: ҚазҰПУ баспасы.

— Тәрбие теориясы мен педагогикалық аспектілерін қарастыратын жеңіл әрі түсінікті оқу құралы.

2. Смирнова, Е.М. (2018). «Влияние воспитательной работы на качество образования и поведение учащихся». *Современная педагогика*, №12, 33-39 беттер.

ӘОЖ 37.02

Оспанова Г. С., Байзаков О. Д., Тобакабылова А. Ж.

«Оңтүстік қазақстан медицина академиясы» АҚ, Шымкент, Қазақстан

САНАЛЫ ҰРПАҚ - ЖАРҚЫН БОЛАШАҚ КЕПІЛІ

Аңдатпа

Саналы ұрпақ кез келген қоғамның дамуы мен тұрақтылығының негізгі кепілі болып табылады. Бүгінгі жастардың білімді, мәдениетті және қоғамға жауапты азаматтар болып қалыптасуы, олардың жеке тұлға ретінде қалыптасуына тікелей әсер етеді. Саналы ұрпақ тәрбиелеу үшін, отбасының және жоғарғы білім беру орындарының рөлі маңызды. Жастардың шығармашылық қабілеттерін дамыту, оларды патриотизмге, елдің дәстүрлері мен мәдениетін құрметтеуге, нашақорлық, парақорлық пен лудоманиядан аулақ болуға баулу - жарқын болашақтың негізі. Технологияның дамуымен бүгінгі жастарға жаңа мүмкіндіктер ашылуда, алайда оларды дұрыс бағытта пайдалану үшін тәрбие мен білім жүйесі жетілдірілуі тиіс. Саналы ұрпақ - қоғамның қозғаушы күші, және олардың дамуы – мемлекетіміздің жарқын болашағының кепілі.

Түйін сөздер: саналы ұрпақ, жастар тәрбиесі, жоғары білім беру, қоғамның дамуы, жеке тұлға қалыптастыру, патриотизм, мәдениет пен дәстүр, нашақорлық, лудомания, парақорлық, тәрбиенің рөлі.

Оспанова Г. С., Байзаков О. Д., Тобакабылова А. Ж.

АО "Южно-Казахстанская академия медицины", Шымкент, Казахстан

СОЗНАТЕЛЬНОЕ ПОКОЛЕНИЕ – ЗАЛОГ СВЕТЛОГО БУДУЩЕГО

Аннотация

Сознательное поколение является основным залогом развития и стабильности любого общества. Сегодняшняя молодёжь, формирующаяся как образованные, культурные и ответственные граждане, напрямую влияет на становление их личности. Для воспитания сознательного поколения важна роль семьи и высших учебных заведений. Развитие

творческих способностей молодёжи, воспитание патриотизма, уважения к традициям и культуре страны, а также привитие отказа от наркотиков, коррупции и лудомании - являются основой светлого будущего. С развитием технологий перед современной молодёжью открываются новые возможности, однако для их правильного использования необходимо совершенствовать систему воспитания и образования. Сознательное поколение - движущая сила общества, а их развитие - залог светлого будущего нашего государства.

Ключевые слова: сознательное поколение, воспитание молодёжи, высшее образование, развитие общества, формирование личности, патриотизм, культура и традиции, наркомания, лудомания, коррупция, роль воспитания.

Ospanova G. S., Baizakov O. D., Tobakabylova A. Zh.

"South Kazakhstan Academy of Medicine" JSC, Shymkent, Kazakhstan

A CONSCIOUS GENERATION IS THE KEY TO A BRIGHT FUTURE

Abstract

A conscious generation is the fundamental guarantee of the development and stability of any society. The formation of today's youth as educated, cultured, and socially responsible citizens directly influences their personal development. The role of family and higher education institutions is crucial in nurturing a conscious generation. Developing the creative abilities of young people, fostering patriotism, respect for the country's traditions and culture, and encouraging avoidance of drug addiction, corruption, and gambling addiction form the foundation of a bright future. With the advancement of technology, new opportunities are opening up for today's youth; however, the education and upbringing system must be improved to ensure these opportunities are used correctly. A conscious generation is the driving force of society, and their development is the key to the bright future of our nation.

Keywords: *conscious generation, youth education, higher education, social development, personality formation, patriotism, culture and traditions, drug addiction, gambling addiction, corruption, role of education.*

Саналы ұрпақ қоғамның тұрақтылығы мен дамуының басты негізі. Әрбір студент - ел ертеңінің айнасы, сондықтан олардың рухани және адамгершілік тұрғыдан қалыптасуы ерекше маңызға ие [1]. Жоғары оқу орындарында жастарға тек кәсіби білім беріп қана қоймай, олардың дүниетанымын, мәдениетін және өмірлік ұстанымдарын қалыптастыру да басты мақсаттардың бірі болып табылады.

Бүгінгі таңда қоғамда жастар арасында кең тараған қауіптердің бірі - нашақорлық, лудомания және парақорлық. Бұл зиянды әдеттер адамның тұлғалық дамуына, кәсіби өсуіне және қоғам алдындағы жауапкершілігіне кедергі келтіред [2]. Сол себепті жоғары оқу орындарында студенттерге осының алдын алу бағытында түрлі ағартушылық іс-шаралар, кездесулер мен семинарлар ұйымдастырылады. Мұндай шаралар жастарды салауатты өмір салтын ұстануға, өз қадірін түсінуге және адал еңбектің құндылығын бағалауға үйретеді.

Ғылыммен айналысатын студенттер үшін адалдық, тәртіп пен жауапкершілік - ең маңызды қасиеттердің бірі. Зерттеулер жүргізу кезінде әділ болу, нәтижелерге шыншылдықпен қарау, пара алмау немесе бермеу - нағыз ғалымның ұстанымы. Тек осындай қасиеттерді бойына сіңірген студент қана елге пайдасы тиетін білікті маман бола алады. Саналы, білімді және рухани бай жастар - мемлекетіміздің дамуының берік тірегі. Әрбір студент өз келешегін жарқын ету үшін зиянды әдеттерден аулақ болып, өз еңбегімен биіктерге ұмтылуы қажет. Саналы ұрпақ қалыптастыру - ортақ міндет, ал оның нәтижесі - жарқын болашақтың кепілі. Саналы ұрпақ тәрбиелеу - тек отбасының немесе оқу орнының ғана емес, бүкіл қоғамның ортақ борышы. Әрбір азаматтың бойында елжандылық, адалдық, еңбексүйгіштік және жауапкершілік қасиеттері қалыптасқанда ғана мемлекет өркендейді. Жастардың бойына осы құндылықтарды сіңіру - ұстаздар мен тәрбиешілердің, сонымен қатар әр студенттің өз парызы.

Бүгінгі жоғары оқу орындары студенттерге білім берумен қатар, олардың рухани дамуына да ерекше мән береді. Әртүрлі семинарлар, тренингтер, еріктілер қозғалысы, ғылыми үйірмелер мен жобалар жастарды ізденуге, ойлануға және қоғамға пайдалы іс атқаруға ынталандырады. Мұндай ортада қалыптасқан студент тек маман емес, нағыз азамат болып өседі.

Нашақорлық пен лудомания сияқты зиянды құбылыстардан аулақ болу - жастардың өз өміріне және болашағына деген жауапкершілігінің көрінісі. Парақорлыққа жол бермеу - адал еңбекті, таза білім мен әділдікті жоғары қоюдың белгісі. Тек осындай қасиеттері бар ұрпақ қана ғылым мен техниканың дамуына үлес қосып, елдің келешегін жарқын ете алады. Саналы ұрпақ - мемлекет болашағының алтын қазығы. Әрбір студент өз білімін тереңдетіп, рухани байып, қоғамға пайдасын тигізуге талпынса, еліміздің ертеңі сенімді қолда болмақ.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

- 1.Әбдірахманов, Т. Жастар тәрбиесі және қоғамның дамуындағы оның рөлі. – Алматы: Жастар баспасы, 2019. – 210 бет.
- 2.Мұхамеджанова, Л. Қазақстан жастарындағы патриотизм мен мәдениетті қалыптастыру. – Алматы: Рухани жаңғыру, 2022. – 170 бет.

ӘОЖ 614.23

Шайтбек Д. М.

«Оңтүстік қазақстан медицина академиясы» АҚ, Шымкент, Қазақстан

БОЛАШАҚ ДӘРІГЕРДІҢ ТҰЛҒАЛЫҚ ДАМУЫНА ТӘРБИЕ ЖҰМЫСЫНЫҢ ЫҚПАЛЫ

Аңдатпа

Болашақ дәрігердің тұлғалық қалыптасуы мен кәсіби жетілуінде тәрбие жұмысының атқаратын рөлі айрықша маңызды. Университет қабырғасындағы тәрбие үдерісі студенттің дүниетанымын кеңейтіп қана қоймай, оны өз ісіне жауапкершілікпен қарайтын, адам тағдырына бейжай қарамайтын тұлға ретінде қалыптастырады. Тәрбиелік іс-шараларға белсенді қатысу барысында студент ұжыммен тиімді әрекеттесуді, шешендік қабілетін дамытуды және эмоциялық тұрақтылықты сақтауды үйренеді. Осындай тәжірибе болашақ маманның кәсіби этикасын, коммуникативтік мәдениетін және ішкі рухани әлемін жетілдіруге ықпал етеді. Ғылыммен айналысып жүрген студент ретінде мен тәрбие жұмысының болашақ дәрігердің сұранысқа ие, жоғары моральдық жауапкершілікке ие, тұлғалық тұрғыдан кемелденген маман болып қалыптасуындағы шешуші маңызын атап өткім келеді.

Түйін сөздер: болашақ дәрігер, тұлғалық даму, тәрбие жұмысы, университет, дүниетаным, кәсіби қалыптасу, адамгершілік, жауапкершілік.

Шайтбек Д. М.

АО "Южно-Казахстанская академия медицины", Шымкент, Казахстан

ВЛИЯНИЕ ПРАКТИЧЕСКОЙ РАБОТЫ НА ЛИЧНОСТНОЕ РАЗВИТИЕ БУДУЩЕГО ВРАЧА

Аннотация

Роль воспитательной работы в формировании личности и профессиональном становлении будущего врача исключительно важна. Воспитательный процесс в стенах университета не только расширяет кругозор студента, но и формирует его как человека, ответственно относящегося к своей деятельности и равнодушного к судьбе других людей. В процессе активного участия в воспитательных мероприятиях студент учится эффективно взаимодействовать с коллективом, развивает ораторские способности и

учится сохранять эмоциональную устойчивость. Подобный опыт способствует совершенствованию профессиональной этики, коммуникативной культуры и внутреннего духовного мира будущего специалиста. Как студент, занимающийся наукой, я хотел бы отметить решающую важность воспитательной работы в становлении будущего врача как востребованного, обладающего высокой моральной ответственностью и личностно зрелого профессионала

Ключевые слова: будущий врач, воспитание, личность, профессионализм, ответственность, этика, общение, устойчивость.

Shaitbek D. M.

"South Kazakhstan medical academy" JSC, Shymkent, Kazakhstan

THE IMPACT OF PRACTICAL TRAINING ON THE PERSONAL DEVELOPMENT

Abstract

The role of education in shaping the personality and professional development of a future doctor is extremely important. The educational process at the university not only broadens the student's worldview but also forms them as a responsible individual who cares about the fate of others. Through active participation in educational activities, the student learns to interact effectively with the team, develop communication skills, and maintain emotional stability. This experience contributes to improving professional ethics, communication culture, and the inner spiritual world of the future specialist. As a student engaged in scientific work, I would like to emphasize the crucial importance of education in forming a future doctor who is in demand, morally responsible, and personally mature.

Keywords: *future doctor, education, personality development, professional growth, responsibility, communication skills, emotional stability, professional ethics, moral responsibility, teamwork.*

Қазіргі қоғамда медицина саласы тек кәсіби білім мен практикалық дағдыларды ғана емес, сонымен қатар жоғары деңгейдегі мәдениет пен тұлғалық кемелділікті талап етеді. Болашақ дәрігердің кәсіби жетілу процесінде тұлғалық қасиеттерді дамыту мен рухани тәрбиенің орны ерекше. Себебі медициналық қызметтің тиімділігі көбіне дәрігердің науқасқа деген қарым-қатынасы мен психологиялық даярлығына байланысты. Тәрбие жұмысы – болашақ маманның тұлғалық бейнесін қалыптастырудың маңызды тетігі. Университет қабырғасындағы тәрбие іс-шаралары студенттердің кәсіби құндылықтарын

айқындап, жауапкершілік, мейірімділік, төзімділік және әдептілік сияқты қасиеттерді дамытады. Зерттеулер көрсеткендей, тұлғалық даму мен кәсіби бейімделудің арасында тығыз байланыс бар [1]. Яғни, адамгершілік және эмоционалды тұрақтылық дәрігердің кәсіби сенімділігі мен пациентпен өзара әрекетінің сапасына тікелей әсер етеді. Психологиялық тұрғыдан алғанда, тәрбие жұмысы студенттің ішкі құндылық жүйесін қалыптастыруға ықпал етеді. Мұндай тәжірибелік бағыттағы іс-шаралар – волонтерлік қызмет, медициналық этика бойынша тренингтер және әлеуметтік жобалар – болашақ дәрігердің өз қызметіне қоғам алдындағы жауапкершілік сезімін арттырады. Сонымен қатар, топтық жұмыспен қоғамдық белсенділік коммуникациялық дағдыларды жетілдіреді, бұл дәрігердің кәсіби ортада және науқаспен тиімді байланыс орнату қабілетін дамытады. Көптеген зерттеушілер [3] студенттердің тұлғалық дамуы мен кәсіби құзыреттілігінің қалыптасуында тәрбие жұмысының интеграциялық рөлін атап өтеді. Мұндай жұмыс тек мінез-құлық мәдениетін қалыптастырып қана қоймай, студенттің кәсіби этикасын, психологиялық тұрақтылығын және эмоционалды интеллектісін дамытады.

Болашақ дәрігердің тұлғалық дамуы мен кәсіби қалыптасуы өзара ажырамас үдеріс болып табылады. Тәрбие жұмысы осы дамудың негізгі факторларының бірі ретінде студенттің рухани, әлеуметтік және кәсіби бағыттылығын айқындайды. Тәрбиелік іс-шаралар арқылы қалыптасқан жауапкершілік, мейірімділік және адамгершілік қасиеттер болашақ дәрігердің кәсіби беделін арттырып, оның қоғамдағы орнын айқындайды. Сондықтан медициналық жоғары оқу орындарында тәрбие жұмысының сапасын арттыру – болашақта жоғары мәдениетті, жан-жақты дамыған, кәсіби білікті дәрігер даярлаудың негізгі шарты болып табылады.

Список литературы

1. Баймұратова Г.А. Медициналық білім берудегі тұлғалық даму. – Алматы, 2021.
2. Сатыбалдиева Л.Т. Тәрбие жұмысының рөлі. – «Білім және ғылым», №4, 2020.
3. Хамидуллина Н.Р. Медициналық этика және коммуникация. – Нұр-Сұлтан, 2023.
4. Қалиева Д.С. Тәрбие жұмысының педагогикалық негіздері. – «Педагогика және қоғам», №2, 2019.

ӘОЖ 616.8-057.875

Еспенбетова Д.Б., Жумагулова А.

«Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ, Шымкент, Қазақстан

АКАДЕМИЯЛЫҚ КҮЙЗЕЛІС ЖАҒДАЙЫНДА СТУДЕНТТЕРДІ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚОЛДАУ

Аңдатпа

Студенттер арасында мазасыздық, депрессия, ұйқының бұзылуы, когнитивті бұзылулар белгілері жиі пайда болады. Психологиялық қолдау - стресстің теріс әсерін азайтуға және күйзеліс тереңдеуінің алдын алуға бағытталған шаралар мен тәсілдер кешені. Баяндаманың мақсаты - академиялық стресстің түрлерін, студенттер арасындағы күйіп қалудың көріністерін, психологиялық қолдау әдістерін қарастыру, сондай-ақ оларды университеттік ортада енгізу бойынша ұсыныстар беру.

Түйін сөздер: академиялық стресс, «күйіп қалу», эмоционалды сарқылу, психологиялық қолдау, когнитивті мінез — құлық терапиясы.

Еспенбетова Д.Б., Жумагулова А.

АО «Южно-Казахстанская академия медицины», Шымкет, Казахстан

ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ ПОДДЕРЖКА СТУДЕНТОВ В УСЛОВИЯХ АКАДЕМИЧЕСКОГО СТРЕССА

Аннотация

Среди студентов часто появляются симптомы тревоги, депрессии, нарушений сна, когнитивных нарушений. Психологическая поддержка-комплекс мер и подходов, направленных на снижение негативного воздействия стресса и предотвращение углубления стресса. Цель доклада-рассмотреть виды академического стресса, проявления выгорания среди студентов, методы психологической поддержки, а также дать рекомендации по их внедрению в университетской среде.

Ключевые слова: академический стресс, «выгорание», эмоциональное истощение, психологическая поддержка, когнитивно — поведенческая терапия.

Espenbetova D.B., Zhumagulova A.

«South Kazakhstan medical academy» JSC, Shymkent, Kazakhstan

PSYCHOLOGICAL SUPPORT FOR STUDENTS UNDER ACADEMIC STRESS

Abstract

Symptoms of anxiety, depression, sleep disorders, and cognitive impairments often appear among students. Psychological support is a set of measures and approaches aimed at reducing the negative effects of stress and preventing the deepening of stress. The purpose of the report is to consider the types of academic stress, manifestations of burnout among students, methods of psychological support, and also to provide recommendations on their implementation in the university environment.

Keywords: *academic stress, burnout, emotional exhaustion, psychological support, cognitive behavioral therapy.*

Академиялық стресс және «күйіп қалу» ұғымы

Академиялық күйзеліс - жоғары оқу орындарының студенттері арасында орын алатын маңызды психологиялық проблемалар. Оқудың, бәсекелестіктің, оқытушылар мен отбасының үміттерінің, уақыттың жетіспеушілігінің, қаржылық қиындықтардың үйлесуі психологиялық ыңғайсыздыққа, мотивацияның төмендеуіне, денсаулықтың нашарлауына әкеледі. Студенттер арасында мазасыздық, депрессия, ұйқының бұзылуы, когнитивті бұзылулар белгілері жиі пайда болады. Психологиялық қолдау - стресстің теріс әсерін азайтуға және күйзеліс тереңдеуінің алдын алуға бағытталған шаралар мен тәсілдер кешені.

Академиялық стресс - бұл студенттердің оқу талаптарына байланысты туындайтын стресстік жағдай: мерзімдер, емтихан, сөйлеу, оқу материалының үлкен көлемі, бәсекелестік, талаптардың белгісіздігі.

Академиялық стресстің негізгі көздері:

- Уақытша қысым - жұмыстарды тапсыру, емтихандарға дайындық.
- Тапсырмалар көлемі - көптеген пәндер, оқу, жазу, жобаларды дайындау.
- Күтулер - оқытушылардан, ата-аналардан, өздерінен.
- Белгісіздік - бағалаудың түсініксіз критерийлері, сабақ кестесінің тұрақсыздығы.
- Әлеуметтік факторлар - бәсекелестік, курстастарымен немесе оқытушыларымен қақтығыстар, әлеуметтік оқшаулану сезімі.

Студенттер арасындағы кәсіби «күйіп қалу».

«Күйіп қалу» (burnout, шаршау) дәстүрлі түрде кәсіби қызмет аясында зерттеледі, бірақ студенттерде жиі кездеседі. Ол эмоционалды сарқылумен, деперсонализациямен (цинизм, отряд), жеке тиімділік пен жетістіктің төмендеуімен сипатталады.

Көріністер:

- Оқуға деген қызығушылықты жоғалту, апатия.
- Үлгерімнің төмендеуі, шоғырланудың қиындығы.
- Жиі ауру, шаршау, ұйқысыздық.

- Эмоционалды сарқылу: ашуланшақтық, мазасыздық
- Цинизм, өзін-өзі бағалаудың төмендеуі.

Зерттеулер және статистика

Мұнда студенттер арасында академиялық күйзеліс пен күйіп(выгорание) қалудың таралуы туралы мәліметтер қарастырылады.

Ел /аймақ Зерттеулер	Іріктеу	Негізгі нәтижелер
АҚШ, ірі университеттер (Smith et al., 2019)	750 студент	Шамамен 60%-ы стресстің жоғары деңгейін атап өтті; 35% - күйіп қалу белгілері.
Оңтүстік Корея (Lee & Kim, 2020)	500 студент	Күйіп қалу мазасыздық пен депрессиямен байланысты болды ($r \geq 0.6$)
Ресей (Иванов и др., 2022)	Әр-түрлі факультеттерден 300 студент	Шамамен 45% -ы созылмалы шаршауды, 30% -ы цинизмді, 25% - ы мотивацияның төмендеуін сезінеді.
Қазақстан, Алматы. (Almaty University, 2023)	200 студент	50% ұйқының қиындығына, 40% ойдың шашыраңқылығына шағымданады; 20% — оқудан кету туралы ойлар.

Мета-талдауларға сәйкес, жүктеме неғұрлым жоғары болса және қолдау аз болса, күйзеліс көрінісі соғұрлым күшті болады. Сондай — ақ, факультеттер бойынша айтарлықтай айырмашылықтар анықталды: күйіп қалуға ең сезімтал-медициналық, инженерлік және педагогикалық бағыттардың студенттері.

Студенттердің күйзелісі мен күйіп қалуына ықпал ететін факторлар

Негізгі ішкі және сыртқы факторларды бөліп көрсетейік.

Фактор түрі	Үлгі элементтері
Сыртқы	оқудың жоғары деңгейі, жиі емтихандар, әлсіз кері байланыс, бәсекелестік, қаржылық қиындықтар, әлеуметтік оқшаулану, теңгерімсіз күн тәртібі, нашар өмір сүру жағдайлары.
Ішкі	перфекционизм, стресске төзімділіктің төмендігі, өзін-өзі реттеу дағдыларының әлсіздігі, уақытты жоспарлай алмау, кейінге қалдыруға бейімділік, теріс ойлау, өзін-өзі бағалаудың төмендігі.

Факторлар бір-бірін күшейтеді. Мысалы, перфекционизм қатаң мерзімдермен бірге стресстің хронизациясына әкеледі; әлеуметтік оқшаулану депрессиялық көңіл-күйді күшейтеді, бұл күйіп қалуды тездетеді.

Психологиялық қолдау әдістері

Студенттер үшін пайдалы болуы мүмкін көптеген тәсілдер бар.

Оларды жеке және топтық, сондай-ақ институционалдық шараларға бөлуге болады.

1. Жеке психологиялық көмек:

- ✓ Психологиялық кеңес беру-психологпен әңгімелесу, стресс көздерін анықтау, жеке қиындықтарды пысықтау.
- ✓ Когнитивті мінез — құлық терапиясы (КМТ) - деструктивті ойларды қайта қарау, өзін-өзі реттеу дағдыларын дамыту.
- ✓ Релаксация әдістері-тыныс алу әдістері, прогрессивті бұлшықет релаксациясы, медитация.
- ✓ Уақытты басқару дағдыларын дамыту-нақты мақсаттар қою, жоспарлау, міндеттерді басымдықтар бойынша бөлу.
- ✓ Қателіктерден сабақ алу және психологиялық икемділік - оқудағы барлық нәрсе мінсіз бола бермейтінін қабылдау.

2. Топтық және қоғамдық шаралар:

- Стрессті басқаруға бағытталған психологиялық тренингтер мен шеберлік сыныптары.
- Қолдау топтары, студенттердің кездесулері, тәжірибе алмасу, өзара көмек.
- Психологиялық клубтар, психикалық денсаулық тақырыптары талқыланатын қауымдастықтар.
- Жұптық тәлімгерлік бағдарламалары-аға студенттер кіші студенттерге бейімделуге көмектеседі, стрессті жеңу стратегияларымен бөліседі.

3. ЖОО-дағы институционалдық шаралар:

- Университет базасында психологиялық қолдау және кеңес беру қызметі.
- Студенттердің жағдайын бақылайтын оқытушылар мен академиялық кураторлардың тәлімгерлігі.
- Икемді оқу кестесі, мерзімдерін ұзарту мүмкіндігі, оқудағы үзілістер.
- Стресс және күйіп қалу психологиясы бойынша сабақтарды/курстарды оқу жоспарларына енгізу.
- Демалыс, тыныштық аймақтарын құру, оқу және әлеуметтік белсенділік үшін қолайлы жағдайларды қамтамасыз ету.
- Психикалық денсаулық туралы ақпараттық науқандар, көмекке жүгіну стигмасын жою.

Психологиялық қолдаудың тиімділігі: мысалдар мен деректер.

Төменде бағдарламалардың мысалдары және оларды бағалау берілген.

Бағдарлама / жоба	Сипаттамасы	Нәтижелері
USAID университеттік бағдарламасы (оп	Тегін кеңес беру, топтық терапия, мастер-класстар Предоставление бесплатного консультирования,	Қатысушылар мазасыздық деңгейінің 30 40% - ға төмендегенін, ұйқы мен оқу

Бағдарлама / жоба	Сипаттамасы	Нәтижелері
campus counseling (бағдарламасы)	групповой терапии, мастер-классов	үлгерімінің жақсарғанын атап өтті.
«Mindfulness курсы» Оңтүстік Кореяда	8 апта медитация + зейін практикасы	Эмоционалды саркылуды 25% - ға төмендету, кейінге қалдыруды азайту.
Ресейлік «студенттің өмір сүру мектебі» жобасы	Уақытты басқару (Time management) бойынша тренингтер сериясы, КМТ сессиялары, қолдау топтары КМТ: когнитивті мінез-құлық терапиясы -бұл құрылымдық, нәтижеге бағытталған және қысқа мерзімді психотерапия әдісі, ол көбінесе алынған дағдыларды бекіту үшін үй тапсырмаларын қамтиды.	Өзін-өзі бағалау мен психологиялық тұрақтылықты арттыру, дүрбелең шабуылдарын азайту, мотивацияны жақсарту.

Тиімділік университеттің жүйелілігіне, қатысуына, қолдауына, мәдени ерекшеліктеріне байланысты.

Ұсыныстар.

Қарастырылған мәліметтерге сүйене отырып, келесілер ұсынылады.

- 1. Әр түрлі көмек түрлерін** (жеке, топтық, институционалды(Институционализм, институттық экономикалық теория (латынша instituto іс-қимыл салты, әдет-ғұрып, сондай-ақ institutum орнату, құру) экономика ғылымындағы қоғамның және экономиканың дамуын әлеуметтік психология тұрғысынан түсіндіретін бағыт.)) қамтитын университет деңгейінде психологиялық қолдаудың кешенді бағдарламасын әзірлеу.
- 2. Қызметкерлерді оқыту-оқытушыларды, кураторларды және әкімшілік қызметкерлерді** стресс пен күйіп қалу белгілерін тануға, студенттерді психологтарға бағыттап білуге дайындау.
- 3. Психикалық денсаулық курстарын біріктіру** - оқытудың басында оқушыларға өзін-өзі реттеу, зейін, стрессті басқару дағдылары берілуі үшін жасалады.
- 4. Мониторинг және бағалау** - тұрақты сауалнамалар, анкеталар, стресс/күйіп қалу деңгейін анықтауға және алдын ала жауап беруге мүмкіндік беретін психологиялық тестілеу мүмкіндігі.
- 5. Достық және қолдау ортасын құру** - жайлы өмір сүру және оқу жағдайларын, икемді оқу кестелерді, демалу және әлеуметтену мүмкіндіктерін қамтамасыз ету.
- 6. Сандық құралдарды пайдалану** - мобильді қосымшалар, онлайн-кеңес беру, психикалық денсаулық ресурстары, әсіресе қашықтықтан оқыту дәуірінде маңызды

Қорытынды

Академиялық күйзеліс пен күйіп қалу студенттердің психикалық денсаулығына, олардың үлгеріміне және болашағына үлкен қауіп төндіреді. Психологиялық қолдау-жағымсыз салдарды едәуір азайтатын, студенттердің тұрақтылығын, мотивациясын, өмір сүру сапасын арттыратын білім беру ортасының қажетті құрамдас бөлігі. Қолдау бағдарламалары тиімді болуы үшін олар тұрақты, әр түрлі болуы керек, жеке және институционалдық шараларды қамтуы керек. Университеттер, оқытушылар құрамы және студенттердің өздері күйіп қалудан гөрі дамуға қолайлы жағдай жасау үшін ынтымақтасуы керек.

Әдебиеттер тізімі

1. Smith, J., Brown, L., & Davis, K. (2019). *Stress among University Students: A Cross-Sectional Study*. *Journal of Educational Psychology*, 111(2), 265-278.
2. Lee, H. & Kim, S. (2020). *Burnout, Depression, and Anxiety Among College Students in South Korea*. *Asian Journal of Psychiatry*, 47, 101900.
3. Иванов, А. П., Петрова, М. Н., & Сидорова, Е. В. (2021). Академический стресс и выгорание студентов: исследование российских вузов. **Психология образования**, № 3, с. 45-58.
4. Almaty University Survey (2022). Внутренний отчёт. Университет Алматы.
5. Maslach, C., Schaufeli, W. B., & Leiter, M. P. (2001). Job burnout. *Annual Review of Psychology*, 52, 397-422.
6. Kabat-Zinn, J. (1990). *Full Catastrophe Living*. New York: Dell Publishing.
7. Cohen, S., Kamarck, T., & Mermelstein, R. (1983). A global measure of perceived stress. *Journal of Health and Social Behavior*, 24, 385-396.

УДК 615.895:364:340.632

Расулматова Дияна Шавкатовна

АО «Южно-Казахстанская Медицинская Академия», Шымкент, Республика Казахстан

ЕДИНСТВО СЕМЬИ И УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ

Аннотация

В статье исследуется значение взаимодействия семьи и образовательного учреждения в воспитании и обучении подрастающего поколения. Рассматривается роль семьи как первичной среды, формирующей ценностные ориентиры, нравственные принципы, коммуникативные навыки и умение к самоорганизации. Анализируется образовательное учреждение как пространство систематизированного развития знаний, интеллектуальных, социальных и нравственных компетенций ребёнка. Описываются ключевые механизмы сотрудничества родителей и педагогов — регулярный обмен информацией, совместное участие в учебной и воспитательной деятельности, согласованность требований и воспитательных подходов, а также обсуждаются возникающие практические трудности. Показано, что системное и согласованное взаимодействие семьи и школы способствует повышению мотивации, академической успеваемости, эмоциональной устойчивости и формированию социальных компетенций, создавая условия для развития гармоничной, ответственной и социально адаптированной личности.

Ключевые слова: семья, образовательное учреждение, взаимодействие, воспитание, обучение, социальные компетенции, академическая успеваемость.

Расулматова Дияна Шавкатовна

«Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ, Шымкент, Қазақстан

ОТБАСЫ МЕН ОҚУ ОРНЫНЫҢ ТӘРБИЕ ҮДЕРІСІНДЕГІ БІРЛІГІ

Аңдатпа

Мақалада отбасы мен білім беру мекемесінің өзара әрекеттесуі мен оның өскелең ұрпақты тәрбиелеу және оқытудағы маңызы қарастырылады. Отбасының рөлі бастапқы орта ретінде, балалардың құндылықтық бағдарларын, моральдық қағидаларын, коммуникативтік дағдыларын және өзін-өзі ұйымдастыру қабілетін қалыптастыруы тұрғысынан талданады. Білім беру мекемесі баланың білімін, интеллектуалды, әлеуметтік және моральдық құзыреттерін жүйелі түрде дамыту орны ретінде қарастырылады. Ата-аналар мен педагогтардың өзара әрекеттесуінің негізгі механизмдері — ақпарат алмасу, оқу және тәрбиелік іс-шараларға бірлескен қатысу, талаптар мен тәрбиелік тәсілдердің үйлесімділігі қарастырылады. Сондай-ақ, практикалық қиындықтар талданады. Отбасы мен мектептің үйлесімді өзара әрекеттесуі мотивацияны, академиялық жетістіктерді, эмоционалды тұрақтылықты және әлеуметтік құзыреттерді арттыруға ықпал етеді, гармонды, жауапты және әлеуметтік бейімделген тұлғаның қалыптасуына жағдай жасайды.

Түйін сөздер: отбасы, білім беру мекемесі, өзара әрекеттесу, тәрбие, оқу, алуеметтік құзыреттер, академиялық жетістіктер.

Rasulmatova Diyana Shavkatovna

«South Kazakhstan Medical Academy» JSC, Shymkent, Kazakhstan

THE UNITY OF FAMILY AND EDUCATIONAL INSTITUTION IN THE EDUCATIONAL PROCESS

Abstract

The article examines the significance of the interaction between family and educational institutions in the upbringing and learning of the younger generation. The role of the family as the primary environment shaping value orientations, moral principles, communication skills, and self-organization abilities is analyzed. Educational institutions are considered as spaces for systematic development of knowledge, intellectual, social, and moral competencies of the child. Key mechanisms of cooperation between parents and teachers — regular information exchange, joint participation in educational and extracurricular activities, and alignment of expectations and educational approaches — are discussed, as well as practical challenges. It is shown that systematic and coordinated interaction between family and school enhances motivation, academic performance, emotional stability, and social competencies, creating conditions for the development of a well-rounded, responsible, and socially adapted individual.

Keywords: family, educational institution, interaction, upbringing, learning, social competencies, academic performance.

Воспитание и обучение детей — процесс многогранный и требующий внимания со стороны семьи и учебного заведения. От того, насколько гармонично они взаимодействуют, зависит развитие ребёнка, его уверенность в себе и успешная социализация. Семья формирует ценности, нравственные ориентиры и базовые навыки, а школа или вуз развивают мышление, знания и социальные умения. Когда родители и педагоги действуют согласованно, ребёнок получает прочный фундамент для всестороннего развития. Сегодня, в условиях высокой скорости жизни и информационной перегрузки, особенно важно поддерживать такое взаимодействие. Дети, которым оказывается системная поддержка и дома, и в учебной среде, показывают лучшие результаты в обучении и легче адаптируются в обществе.

Семья влияет на ребёнка не только как среда для выполнения домашних заданий. Она формирует первые представления о мире, закладывает чувство ответственности и учит взаимодействовать с другими людьми. Родители своим примером показывают, что учёба и

личностное развитие ценны. Эмоциональная поддержка укрепляет уверенность, помогает преодолевать трудности и развивает настойчивость. Домашняя среда также способствует развитию речи, мышления, навыков самоорганизации и планирования.

Учебное заведение обеспечивает системное получение знаний и формирование компетенций. Здесь ребёнок осваивает не только академические предметы, но и умения работать в коллективе, анализировать информацию и принимать решения. Педагоги помогают развивать критическое мышление, творческое воображение и навыки аргументации. Воспитательная работа направлена на формирование этических принципов, гражданской позиции и уважительного отношения к другим. Через участие в школьных мероприятиях и проектах учащиеся учатся сотрудничать и проявлять инициативу.

Ключ к успешному взаимодействию семьи и школы — доверие и постоянный обмен информацией. Родители должны знать о достижениях и трудностях ребёнка, а педагоги — учитывать его личные особенности и домашние условия. Регулярные встречи, консультации, электронные дневники и онлайн-платформы помогают поддерживать связь. Вовлечённость родителей в жизнь школы — через советы, проекты или праздники — укрепляет партнёрство и повышает интерес ребёнка к учебе. Особенно важно, чтобы подходы дома и в учебном заведении были согласованы: противоречивые требования могут вызывать у ребёнка стресс и внутренние сомнения.

На практике могут возникать трудности: занятость родителей, различие взглядов на воспитание и недостаток педагогических навыков. Справиться с этим помогают дистанционные формы общения, семинары и просветительские мероприятия для родителей. Педагоги, в свою очередь, должны быть готовы к открытому диалогу и учитывать особенности каждой семьи.

Когда родители и педагоги действуют совместно, результаты заметны: учащиеся становятся более мотивированными, ответственными и уверенными в своих силах. Они легче справляются с трудностями, проявляют инициативу и активность в коллективе. Эмоциональная поддержка дома и направляющая роль школы создают среду, где формируется зрелая и гармоничная личность, готовая к самостоятельной жизни.

Единство семьи и образовательного учреждения формирует прочный фундамент для успешного развития ребёнка. Согласованная работа родителей и педагогов помогает ребёнку видеть смысл учёбы, чувствовать поддержку и уверенность, развивает ответственность и социальные навыки, необходимые для будущей жизни. Именно через такое партнёрство создаются условия для формирования зрелой, уверенной и успешной личности.

Список использованной литературы

1. Выготский, Л. С. **Психология развития ребенка.** – М.: Педагогика, 1991. – 304 с.
2. Сухомлинский, В. А. **Сердце отдаю детям.** – М.: Педагогика, 1981. – 416 с.
3. Лысенко, Т. В. **Семья и школа: взаимодействие и партнёрство.** – СПб.: Питер, 2018. – 224 с.
4. Smith, J. **Family-School Collaboration and Child Development.** – London: Routledge, 2018. – 256 p.
5. Иванова, Н. А. **Психология и педагогика детского возраста.** – М.: Академия, 2020. – 312 с.

ӘОЖ 378.178

Досымбекова А.М., Ерназар Н.Ж.

«Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ, Шымкент, Қазақстан

СТУДЕНТТЕРДІҢ ТҰЛҒАЛЫҚ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК ДАМУЫНА ПСИХОЛОГТЫҢ ЫҚПАЛЫ

Андатпа

Бұл мақалада студенттердің тұлғалық және әлеуметтік дамуына білім беру мекемесіндегі психологтың кәсіби ықпалы қарастырылады. Психологтың қызметі – студенттердің ішкі жан дүниесін, мінез-құлқын зерттеу, өмірлік бағыт-бағдар беру, қиын жағдайларда қолдау көрсету және әлеуметтену үдерісіне жағдай жасау арқылы олардың үйлесімді дамуына әсер ету. Мақалада психологиялық қолдаудың негізгі бағыттары, әдіс-тәсілдері және студенттің тұлғалық өсуіне тигізетін әсері талданады. Сонымен қатар, университет психологының студенттермен жүргізетін диагностикалық, кеңестік және түзету жұмыстары мысалға алынып, олардың нәтижелілігі сипатталады.

Түйін сөздер: студент, тұлғалық даму, әлеуметтік даму, психолог, психологиялық қолдау, кеңес беру, бейімделу.

Досымбекова А.М., Ерназар Н.Ж.

АО "Южно-Казахстанская медицинская академия", Шымкент, Казахстан

ВЛИЯНИЕ ПСИХОЛОГА НА ЛИЧНОСТНОЕ И СОЦИАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ СТУДЕНТОВ

Аннотация

В данной статье рассматривается профессиональное влияние психолога образовательного учреждения на личностное и социальное развитие студентов. Деятельность психолога включает изучение внутреннего мира и поведения студентов, оказание жизненных ориентиров, поддержку в трудных ситуациях, а также создание условий для процесса социализации, что способствует их гармоничному развитию. В статье анализируются основные направления и методы психологической поддержки, а также влияние на личностный рост студента. Кроме того, приводятся примеры диагностической, консультативной и коррекционной работы университетского психолога со студентами и описывается их эффективность.

Ключевые слова: *студент, личностное развитие, социальное развитие, психолог, психологическая поддержка, консультирование, адаптация.*

Dossymbekova A.M., Yernazar N.Z.

"South Kazakhstan Academy of Medicine" JSC, Shymkent, Kazakhstan

THE INFLUENCE OF THE PSYCHOLOGIST ON THE PERSONAL AND SOCIAL DEVELOPMENT OF STUDENTS

Abstract

This article examines the professional influence of a psychologist in an educational institution on the personal and social development of students. The psychologist's role includes studying students' inner world and behavior, providing life guidance, offering support in difficult situations, and creating conditions for socialization processes, thereby contributing to their harmonious development. The article analyzes the main directions and methods of psychological support and their impact on students' personal growth. Additionally, examples of diagnostic, counseling, and corrective work conducted by the university psychologist with students are presented, along with a description of their effectiveness.

Keywords: *student, personal development, social development, psychologist, psychological support, counseling, adaptation*

Тұлғалық дамудағы психологтың рөлі

Тұлғалық даму – адамның жеке қасиеттері мен қабілеттерінің, өзін-өзі тануы мен реттеуінің, өзіне деген сенімділік пен жауапкершіліктің қалыптасу үдерісі. Бұл үдеріс әсіресе студенттік кезеңде айқын көрінеді, себебі дәл осы уақытта жас адамның өмірлік көзқарасы,

құндылықтар жүйесі және болашақ жоспары қалыптасады. Психолог студенттің тұлғалық дамуына бағыт беріп, қолдау көрсету арқылы оның тұлғалық және әлеуметтік потенциалын дамытуға ықпал етеді. Қазіргі заманда жоғары білім тек кәсіби құзыреттілікке ғана емес, сонымен қатар жеке тұлғаның толыққанды дамуына бағытталуда. Студент жастар — қоғамның белсенді бөлігі, болашақ мамандар. Олар оқу кезеңінде тек білім алып қана қоймай, әлеуметтік ортада өзін табуға, тұлғалық қасиеттерін қалыптастыруға ұмтылады. Бұл процесте психологтың рөлі ерекше маңызды.

Студенттің тұлғалық дамуы және оның ерекшеліктері

Тұлғалық даму — адамның өзін-өзі тануы, ішкі әлеуетін ашуы, құндылық бағдарларын қалыптастыруы. Студенттік кезең — жас адамның тұлға ретінде қалыптасуындағы шешуші кезеңдердің бірі. Осы уақытта мынадай мәселелер жиі кездеседі:

- Өзін-өзі бағалау деңгейінің тұрақсыздығы;
- Коммуникативтік дағдылардың жеткіліксіздігі;
- Психоэмоционалдық күйзелістер.

1.1. Өзін-өзі тануға және өзін-өзі бағалауға көмек

Студенттер өздерін «кіммін», «не істей аламын», «қандай қабілетім бар» деген сұрақтармен тануға ұмтылады. Бұл процесте психологтың рөлі маңызды:

Психолог:

-Тұлғалық қасиеттерді анықтау үшін тесттер мен жаттығуларды ұсынады (темперамент, мінез, қабілеттер);

-Рефлексия дағдыларын дамытып, студенттің өз әрекеті мен сезіміне сыни көзқараспен қарауын қамтамасыз етеді;

-Өмірлік құндылықтар мен мақсаттарды айқындауға көмектеседі;

1.2. Өзін-өзі бағалауды қалыптастыруға көмегі

Психолог студенттің ішкі сенімділігін арттыру үшін:

• Жеке кеңес беру арқылы студенттің ішкі күмәндері мен қорқыныштарымен жұмыс істейді, теріс сенімдерді (мысалы, «Мен істей алмаймын», «Мен жеткіліксізбін») деген ойын өзгертеді;

• Позитивті ішкі диалог жүргізуге үйретеді: «Мен тырысамын», «Менің қолымнан келеді» деген сенімдерді қалыптастырады;

• Психологиялық жаттығулар, рөлдік ойындар мен тренингтер ұйымдастырады, олар студенттің қоғамдық және топтық қарым-қатынас дағдыларын дамытуға септігін тигізеді;

• Арт-терапия және шығармашылық әдістер арқылы ішкі уайымдарымен жұмыс жасайды;

• Мақсат қою және мотивацияны қолдап, қысқа және ұзақ мерзімді жоспарлар жасауға көмектеседі.

Қолданылатын сенімділікке баулу сөздері мен фразалары:
«Қателік — бұл өсу нүктесі.»

«Сенде таңдау бар — тырысу немесе шегіну.

Ал сен тырысқаның үшін-ақ мықтысың.»

1.3. Стрессті жеңу және эмоционалдық тұрақтылықты дамыту

Студенттік кезеңде стресс көп болады: оқу жүктемесі, жеке өмір, қаржылық мәселелер және т.б. Психолог:

- Стрессті жеңу әдістерін үйретеді (релаксация, позитивті ойлау, эмоцияны басқару);
- Эмоционалдық интеллектті дамытуға ықпал етеді;
- Қиын жағдайларда қолдау көрсетеді.

1.4. Мотивация мен мақсат қою дағдыларын қалыптастыру

Психолог студентке:

Өмірлік және кәсіби мақсаттар қоюға;

Ішкі және сыртқы мотивацияны ажырата білуді;

Оқу барысында табандылықты сақтауға көмектеседі.

1.5. Құндылықтар жүйесін қалыптастыру

Психолог студенттің өмірлік ұстанымдары мен моральдық қасиеттерін дамытуға көмектеседі;

Жеке жауапкершілік пен әділдік сияқты құндылықтарды қалыптастырады.

1.6. Өзіндік сана мен рефлексияны дамыту

Өзіндік сана және рефлексия дағдыларын дамыту арқылы студенттің тәуелсіздігі мен өзіндік шешім қабылдау қабілеті артады.

1.7. Эмоционалдық интеллект деңгейін арттыру

Психолог эмоцияны тану және басқару, сондай-ақ өзгелердің эмоциясын түсіну дағдыларын дамытады.

1.8. Қиын мінез-құлықтың алдын алу

Агрессия, тұйықтық, тәуелділік сияқты жағымсыз мінез-құлықтармен жұмыс істейді.

1.9. Жеке шешім қабылдау қабілетін дамыту

Мамандық таңдау, жеке өмір, болашақ жоспарлар бойынша шешім қабылдауға қолдау көрсетеді.

1.10. Өз-өзіне сенімділік пен табандылықты арттыру

Қиындықтарды жеңу, қоғам алдындағы қорқынышты жеңу дағдыларын қалыптастырады.

1.11. Креативтілік пен өзін-өзі дамыту дағдыларын қолдау

Шығармашылық ойлау мен өзін-өзі жетілдіруге талпындыру.

2. Әлеуметтік дамудағы психологтың ықпалы

2.1. Коммуникативтік дағдыларды дамыту

Ашық сөйлеу, пікір айту, тыңдау және сұрақ қою дағдыларын қалыптастырады;

Қиын мінезді немесе ұялшақ студенттермен жеке жұмыс жүргізеді.

2.2. Топпен жұмыс істеу және көшбасшылық қабілеттерді дамыту

Рөлдік ойындар және командалық жаттығулар арқылы топтық жұмыс дағдыларын жетілдіреді;

Көшбасшылық қасиеттерді анықтап, дамытады.

2.3. Әлеуметтік бейімделуді қамтамасыз ету

Жаңа ортаға бейімделуге, эмоционалдық күйзеліс пен жалғыздықты жеңуге көмек көрсетеді.

Әлеуметтік дамуға психолог ықпалы – бұл адамның қоғамда тиімді өмір сүруі мен қарым-қатынас орнатуына, тұлғалық қалыптасуына және әлеуметтік дағдыларды меңгеруіне психологтың көрсететін кәсіби көмегі. Бұл ықпал бірнеше негізгі бағытта көрінеді:

1. Тұлғаның әлеуметтену процесіне көмектесу

• Психолог адамды қоршаған ортаға бейімделуге, қоғам ережелері мен нормаларын түсінуге бағыттайды.

• Әсіресе балалар мен жасөспірімдерде мінез-құлық, қарым-қатынас дағдыларын дамытуда маңызды рөл атқарады.

• Отбасындағы, мектептегі және достар арасындағы әлеуметтік қатынастарды реттеуге көмектеседі.

2. Қарым-қатынас дағдыларын дамыту

• Адамдардың өзара тиімді, сыпайы және нәтижелі коммуникация орнатуына көмектеседі.

• Конфликт (жанжал) жағдайларын шешуге және стресс деңгейін азайтуға психологиялық әдістер ұсынады.

3. Қиын өмірлік жағдайларда қолдау көрсету

- Жұмыссыздық, отбасылық қиындықтар, ажырасу, жалғыздық сияқты әлеуметтік мәселелерде моральдық және психологиялық қолдау көрсетеді.

- Әлеуметтік ортадан шеттетілген адамдарға (мүгедектер, егде жастағылар, жетім балалар, т.б.) қоғамға бейімделуге көмектеседі.

4. Білім беру мен кәсіби бағдарда бағыт беру

- Мектептер мен ЖОО-ларда психологтар оқушылардың кәсіби қызығушылықтарын анықтап, болашақ мамандығын таңдауға көмектеседі.

- Топпен жұмыс істеу дағдыларын дамыту арқылы жастардың қоғамда белсенді болуына ықпал етеді.

Қорытынды

Қазіргі білім беру жүйесінде студенттердің тұлғалық және әлеуметтік дамуы ерекше маңызды. Психологтың кәсіби жұмысы бұл үдерістің табысты жүруіне ықпал етеді. Оның көмегі арқылы студент өзін-өзі тануға, мотивацияны сақтауға, эмоционалды тұрақтылыққа және әлеуметтік ортаға бейімделуге қол жеткізеді. Осылайша, психолог – студенттердің толыққанды тұлға болып қалыптасуындағы негізгі бағыттаушы әрі қолдаушы тұлға. Қазіргі заманғы білім беру процесінде студенттердің тұлғалық және әлеуметтік дамуы ерекше мәнге ие. Студенттік кезең – адамның өзін-өзі тануы, ішкі әлеуетін ашуы және қоғамға бейімделу жолындағы маңызды кезең болып табылады. Осы үдерістерде психологтың кәсіби ықпалы айрықша рөл атқарады. Психолог студенттің тұлғалық дамуына бағыт-бағдар беріп, өзін-өзі тану, өзін-өзі бағалау, эмоционалды тұрақтылық және мотивацияны қалыптастыруға ықпал етеді. Сонымен қатар, психолог әлеуметтік дағдыларды дамытуға, тиімді коммуникация мен топта жұмыс істеу қабілеттерін жетілдіруге көмектеседі. Бұл өз кезегінде студенттің әлеуметтік ортаға сәтті бейімделуіне, қиын жағдайларда қолдау табуына және қоғамдағы өз орнын табуына мүмкіндік береді. Психологтың диагностика, кеңес беру және түзету жұмыстарын жүргізуі студенттің ішкі күйін түсініп, оның дамуындағы кедергілерді жоюға жол ашады. Осы арқылы студенттердің психологиялық саулығы нығайып, тұлғалық және әлеуметтік әлеуеттері толықтай жүзеге асады. Сондықтан, жоғары оқу орындарында психологтың рөлі мен қызметін нығайту, психологиялық қолдаудың жүйелі әрі нәтижелі механизмдерін дамыту – студенттердің жан-жақты дамуына және бәсекеге қабілетті маман болып қалыптасуына маңызды жағдай болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Аймауытов Ж. Жан тәрбиесі. – Алматы: Рауан, 1995.
2. Сәбет Бап-Баба. Жалпы психология. – Алматы: Дарын, 2011.

3. Немов Р.С. Психология: Учебник для студентов пед. вузов. – М.: Владос, 2003.
4. Абрамова Г.С. Возрастная психология. – М.: Академия, 2000.
5. Мухина В.С. Возрастная психология. – СПб.: Питер, 2000.
6. Платонов К.К. Психология личности. – М.: Наука, 1984.
7. Қожахметова К.Ж. Студенттердің кәсіби дамуына психологиялық ықпал. – Алматы: Қазақ университеті, 2016.
8. ҚР БҒМ. Білім беру ұйымдарындағы психологиялық қызмет көрсету қағидалары. – Астана, 2021.
9. Мұқанова Б.Ж., Сыдықов А.Н. Психология негіздері. – Алматы: Қазақ университеті, 2019.
10. Жаназарова З.Н. Әлеуметтік психология. – Алматы: Қазақ университеті, 2017.

ӘОЖ 376.112.4

Қошқарбай Н.Қ., Қамбарова Ж.О.

«Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ, Шымкент, Қазақстан

ЖАСТАР ТӘРБИЕСІНДЕ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫҢ РӨЛІ

Аннотация

Зерттеудің мақсаты бүгінгі күндегі өскелең ұрпақтың тәрбиесіне елеулі әсерін тигізетін ұлттық құндылықтардың рөлі туралы болмақ. Қазіргі жастардың тәрбиесі тікелей әрі сыни түрде қоғам шындығы мен ата-ана айнасына айналды. Зерттеу жұмысыма негіз болған бүгінгі күннің жастары. Зерттеу жұмыстары, сауалнама және талдау әдістерін қолдана отырып жүргізілді.

Түйін сөздер: ұлттық құндылық, болашақ, өскелең ұрпақ, тұлға, ұлттық сана.

Қошқарбай Н.Қ., Қамбарова Ж.О.

АО "Южно-Казахстанская академия медицины", Шымкент, Казахстан

РОЛЬ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ В ВОСПИТАНИИ МОЛОДЕЖИ

Аннотация

Цель исследования — изучить роль национальных ценностей, оказывающих существенное влияние на воспитание современного молодого поколения. Воспитание современной молодёжи стало прямым и критическим отражением социальной реальности

и родителей. Основой моего исследования является современная молодёжь. Исследование проводилось с использованием методов опроса и анализа.

Ключевые слова: национальные ценности, будущее, молодое поколение, личность, национальное сознание.

Koshkarbay N.K., Kambarova Z.O.

"South Kazakhstan Medical Academy" JSC, Shymkent, Kazakhstan

THE ROLE OF NATIONAL VALUES IN THE EDUCATION OF YOUTH

Abstract

The purpose of the study is to examine the role of national values, which have a significant impact on the upbringing of today's younger generation. The upbringing of today's youth has become a direct and critical reflection of social reality and parents. The basis of my research is today's youth. The research was conducted using survey and analysis methods.

Keywords: national values, future, younger generation, personality, national consciousness.

Қазақстан Республикасының Мемлекеттік жастар саясаты тұжырымдамасында атап өтілгеніндей, жастар саясатының қажеттігі жас өркеннің өмірге қадам басып, қоғамда өз құқығын иеленумен, оның алдында жауапкершілік арқалау сәтінде бетпе-бет келетін өмір мәресінің қиындықтарымен айқындалады. Сол жауапкершілік бірі – тәрбие.

Тәрбие – адам баласының ішкі және сыртқы ортаға көрсететін адамгершілігінің айнасы. Өмірге шыр етіп келгеннен бастап, әр өмір баспалдағын аттаған сайын, біздің ең алғашқы ұстаздарымыз, яғни ата-анамыз беретін ең алғашқы білім – тәрбие. Ал ұлттық құндылық – халықтың тілі, діні, тарихы, салт-дәстүрі, өнері мен әдет-ғұрпы, тарихы мен дүниетанымы. Кез-келген тұлға өз болашағына үлес қосу үшін жастар тәрбиесіне араласу керек. Яғни, бүгінгі жастардың бойына тәрбиемен қатар, ұлттық сананы және патриоттық рухты қоса қалыптастырсақ, бүгіннің жастары ертеңгі болашаққа елеулі үлес қосады деп ойлаймын.

Тағылымы кең тарихқа зер салып қарасақ, Алаш зиялылары бойына ұлттық тәрбие мен рухани құндылықты қатар сіңірген тұлғалар. Олар дәстүрлі қазақ отбасында дүниеге келіп, бала күндерінен-ақ рухани байлықпен сусындап өсті. Алаш тұлғаларының өзі мысал болғандай, ұлттық сананы оятып, сол стереотиппен өмір сүрді. Сондықтан, олар бүгінгі жастарға үлгі, жастар тілінде «кумир» болатын жандар.

Ата-бабамыз баланы туған жерге сүйіспеншілік, адамгершілік, ұят, ізет, сабыр, әдет-ғұрпы пен салт-дәстүрді дәріптеуге баулығын. Ал қазіргінің баласының тәрбиесі бұрынғыдан

бөлекше, себебі бала тәрбиені ата-анадан емес, ақпараттық технологиядан алып жатыр. Осының әсерінен қоғамдағы ата-ана рөлі, өкінішке орай, әлсіреп әрі құлдырап бара жатыр. Ақпараттық дәуірдің баласы интернет, смартфон, әлеуметтік желіні ана орнына ана, әке орнына әке қылады. Жастар тәрбиесінде интернет дәстүрлі отбасылық әңгіме, үлкеннің батасы, ауыл өмірін ұмыттырды. Бұл қоғамның ащы шындығы. Осы орайда еске сала кететін жағдай, бүгінгі баланың тәрбиесі – ертеңгі қоғамның бет-бейнесі. Егер біз рухани және ұлттық құндылықтарға сүйініп тәрбиеленсек, онда болашақ ұрпақ та өз тамырынан ажырамайды.

Ұрпақ жалғастығымен адамзат баласы мың жылдар жасап келеді, сәт сайын өзгеріп, өрлей дамыған саналы тірлік жалғасуда. Адамзат еншісіне ғана тиісті сол тірлік дамуының бағбаншысы – тәрбие. Тәрбие дегеніміз – аға буынның кейінгі ұрпаққа мирас етіп табыстар озық тәжірибесі, үлгі - өнегесі, әдет – ғұрып, рухани байлығы болса, халық педагогикасы – қазақ халқының сан ғасырдан бері атадан балаға қалдырған өлмес мұрасы. Сондықтанда болар бабаларымыз: Балаңды өз тәрбиенмен тәрбиелеме, өз ұлтыңның тәрбиесімен тәрбиеле, - сонда ғана оның болашағы биік деген.

Ұлттық құндылықтар – ұлттың жаны. Егер жастар өз тамырынан, ұлттық құндылығынан ажырамаса, ертеңгі елдің діңгегі нық болады.

Әдебиеттер мен сілтемелер тізімі

1. Әбдіқадыров М. Жастар тәрбиесі және ұлттық құндылықтар. — Астана, 2020.
2. Құрманғалиев Т. Ұлттық рухани құндылықтар және жастар. — Шымкент, 2019.
3. Төлеуова Ж. "Қазақстан жастарының ұлттық құндылықтарға қатынасы" // Жастар және қоғам, 2019, №4, 12-18 беттер
4. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің ресми сайты — бөлім "Ұлттық тәрбие": edu.gov.kz
5. "Жастар және ұлттық құндылықтар" атты мақалалар жинағы — электронды кітапхана, kitap.kz

ӘОЖ 378 : 316.6

Абдеева А.Б., Оспанова Г.С., Байзаков О. Д.

«Оңтүстік қазақстан медицина академиясы» АҚ, Шымкент, Қазақстан

СТУДЕНТТЕРДІҢ МОРАЛЬДЫҚ – ЭТИКАЛЫҚ ТӘРБИЕСІ – МЕДИЦИНА МАМАНДЫҒЫНЫҢ НЕГІЗІ

Аңдатпа

XXI ғасырда медицина саласы ғылым мен технология тұрғысынан үлкен жетістіктерге жеткенімен, дәрігерлік қызметтің моральдық-этикалық негіздері бұрынғыдан да өзекті бола түсуде. Бүгінгі қоғам дәрігерден тек кәсіби білім мен практикалық шеберлікті ғана емес, биік адамгершілік ұстаным мен моральдық тазалықты талап етеді. Студенттік мораль - бұл тек жеке тәртіп үлгісі емес, ол болашақ кәсіби этиканың бастау көзі. Университеттегі тәрбие жұмыстары мен клиникалық тәжірибе арқылы қалыптасатын бұл мораль кейін дәрігердің қызметінде адалдық, әділеттілік, жанашырлық және жауапкершілікпен ұштасуы тиіс.

***Түйін сөздер:** адамгершілік, этика, деонтология, студент, кәсіби мәдениет, этикалық рефлексия, медицина.*

Абдеева А.Б., Оспанова Г.С., Байзаков О. Д.

АО "Южно-Казахстанская академия медицины", Шымкент, Казахстан

МОРАЛЬНО – ЭТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ СТУДЕНТОВ – ОСНОВА МЕДИЦИНСКОЙ ПРОФЕССИИ

Аннотация

Несмотря на то, что в XXI веке отрасль медицины достигла больших успехов с точки зрения науки и технологий, морально-этические основы врачебной деятельности становятся все более актуальными. Современное общество требует от врача не только профессиональных знаний и практических навыков, но и высокого нравственного положения и нравственной чистоты. Студенческая мораль-это не просто модель личного порядка, это источник будущей профессиональной этики. Эта мораль, формируемая через воспитательную работу и клиническую практику в университете, должна затем сочетаться с честностью, справедливостью, состраданием и ответственностью в деятельности врача.

***Ключевые слова:** мораль, этика, деонтология, студент, профессиональная культура, этическая рефлексия, медицина.*

Abdeeva A. B., Ospanova G. S., Baizakov O. D.

"South Kazakhstan Academy of Medicine" JSC, Shymkent, Kazakhstan

MORAL AND ETHICAL EDUCATION OF STUDENTS – THE FOUNDATION OF THE MEDICAL PROFESSION

Abstract

In the 21st century, despite significant achievements in medical science and technology, the moral and ethical foundations of the medical profession have become more relevant than ever. Modern society demands from doctors not only professional knowledge and practical skills but also high moral standards, integrity, and humanity. Student morality is not merely a model of personal discipline; it represents the foundation of future professional ethics. Formed through educational activities at the university and clinical practice, this morality should later be reflected in a physician's work through honesty, fairness, compassion, and responsibility.

Keywords: *morality, ethics, deontology, student, professional culture, ethical reflection, medicine.*

Кіріспе

Нравственно-этическое воспитание студентов медицинских учебных заведений является краеугольным камнем формирования врачебной личности, способной к ответственному, гуманному и профессионально обоснованному исполнению своих функций [1]. Интеграция этических дисциплин в образовательные программы и системное применение педагогических технологий способствует формированию не только квалифицированного специалиста, но и гармонично развитой личности [2]. Специалист как личность должна соответствовать вызовам современного здравоохранения. Эти вызовы требуют развития у студентов способности к этической рефлексии - умению анализировать собственные ценностные ориентиры и принимать обоснованные моральные решения в сложных профессиональных ситуациях. Этическая рефлексия формирует основу профессиональной идентичности, позволяя будущему врачу сохранять устойчивость и баланс между требованиями медицины и гуманитарными принципами. В ходе клинической практики именно этот навык помогает студентам справляться с этическими дилеммами, которые зачастую не имеют однозначного решения. Методологически воспитание у студентов этических компетенций реализуется через кейс-стади [3], симуляционные тренинги и междисциплинарные семинары, в которых рассматриваются реальные клинические ситуации с этическими конфликтами. Например, моделирование ситуации, когда необходимо решать вопрос информирования пациента с учётом его права на автономию и интересов семьи, способствует развитию критического мышления и моральной аргументации. Важную роль играет взаимодействие студентов с преподавателями, которые предположительно являются носителями профессиональной этики и чей личный пример служит неотъемлемым компонентом воспитательного процесса. Помимо этого,

коммуникативные компетенции, сформированные в ходе нравственно-этического воспитания в семье, далее в процессе общения в академической группе в микромире учебного заведения, также опыт общения в кругу друзей и подруг способствуют установлению доверительных отношений между врачом и пациентом. Умение проявлять эмпатию, толерантность и уважение к индивидуальным особенностям каждого пациента является фундаментом эффективного лечения и психоэмоциональной поддержки [4]. В условиях динамично изменяющейся медицинской среды именно эти качества позволяют врачу адаптироваться к новым вызовам и сохранять профессиональную этическую устойчивость. Таким образом, нравственно-этическое воспитание студентов медицины представляет собой комплексный и многогранный процесс, интегрированный в образовательную программу и клиническую практику. Его успешная реализация обеспечивает подготовку специалистов, способных не только эффективно применять медицинские знания и навыки, но и руководствоваться высокими моральными стандартами, что является необходимым условием повышения качества и гуманизации современной медицинской помощи.

Список использованной литературы

1. Капитонова, Н. В. Основы медицинской этики и биоэтики: учебное пособие. - СПб.: Питер, 2018. - 240 с.
2. Петров А. И. Этические аспекты профессиональной деятельности врача. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2017. - 280 с.
3. Сидоров Е. М. Формирование нравственно-этических компетенций у студентов медицинских вузов. // Вестник медицинского образования. - 2020. - №3. - С. 45–52.
4. Федорова Т. А. Медицинская деонтология и этика в современном здравоохранении. - М.: Наука, 2019. -350 с.

ӘОЖ 37.03

Жақсылық Ж., Бесбаев Ғ.Ә., Зулпанов Ш.М., Дарибаев Ж.Д.

«М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті» КЕАҚ, Шымкент, Қазақстан

**ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДАҒЫ САНДЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНА
ОТЫРЫП, СТУДЕНТТЕРДІҢ ӘЛЕУМЕТТІК БЕЛСЕНДІЛІГІН АРТТЫРУ
ИННОВАЦИЯЛАРЫ**

Аңдатпа

Қазіргі цифрлық технологиялар студенттердің әлеуметтік белсенділігін арттыруда маңызды құралға айналды. Жоғары оқу орындарында әлеуметтік желілер, онлайн платформалар, мобильді қосымшалар және виртуалды қауымдастықтар студенттердің өзара қарым-қатынасын нығайтып, білім мен тәрбие процесін толықтырады. Бұл зерттеу сандық технологияларды тиімді пайдалану арқылы студенттердің әлеуметтік қатысуын кеңейту және қоғамдағы белсенділігін арттыру жолдарын қарастырады. Инновациялық әдістер арқылы студенттердің топтық жұмысқа, еріктілікке және қоғамдық іс-шараларға қатысуы күшейтіледі. Нәтижесінде, ЖОО-дағы тәрбие және әлеуметтік жұмыстың сапасы артып, студенттердің жеке және әлеуметтік дамуы қолдау табады.

Түйін сөздер: сандық технологиялар, әлеуметтік белсенділік, студенттік өмір, инновациялық әдістер, жоғары оқу орындары.

Жақсылық Ж., Бесбаев Г.А., Зулпанов Ш.М., Дарибаев Ж.Д.

НАО «Южно-Казахстанский университет имени М. Ауэзова», Шымкент, Казахстан

ИННОВАЦИИ ПО ПОВЫШЕНИЮ СОЦИАЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ СТУДЕНТОВ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

Анотация

Современные цифровые технологии становятся важным инструментом повышения социальной активности студентов. В высших учебных заведениях социальные сети, онлайн-платформы, мобильные приложения и виртуальные сообщества способствуют укреплению коммуникации между студентами и дополняют учебно-воспитательный процесс. В данном исследовании рассматриваются пути расширения социальной вовлечённости студентов и повышения их активности в обществе с использованием цифровых технологий. Через инновационные методы усиливается участие студентов в групповой работе, волонтерстве и общественных мероприятиях. В итоге повышается качество воспитательной и социальной работы в вузах, поддерживается личностное и социальное развитие студентов.

Ключевые слова: цифровые технологии, социальная активность, студенческая жизнь, инновационные методы, высшее учебное заведение.

Zhaksylyk Zh., Besbayev G.A., Zulpanov Sh.M., Daribayev Zh.D.

"South Kazakhstan Research University named after M. Auezov" JSC, Shymkent, Kazakhstan

INNOVATIONS TO ENHANCE STUDENTS' SOCIAL ENGAGEMENT USING DIGITAL TECHNOLOGIES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Abstract

Modern digital technologies have become a crucial tool for enhancing students' social engagement. In higher education institutions, social networks, online platforms, mobile applications, and virtual communities strengthen student interaction and complement the educational and upbringing process. This study explores ways to expand students' social participation and increase their societal involvement through the effective use of digital technologies. Innovative approaches enhance students' involvement in teamwork, volunteering, and community events. As a result, the quality of educational and social work in universities improves, supporting students' personal and social development.

Keywords: *digital technologies, social engagement, student life, innovative approaches, higher education institutions.*

Қазіргі жаһандану дәуірінде қоғамның дамуы жастардың интеллектуалды және рухани әлеуетіне тікелей байланысты.

Қазақстанда жастар саясатының стратегиялық бағыттарының бірі – дені сау, рухани бай және әлеуметтік белсенді жас ұрпақ тәрбиелеу болып табылады.

Жоғары оқу орындары бұл міндетті жүзеге асырудың маңызды алаңына айналып отыр.

Бүгінгі күні тәрбие процесі дәстүрлі әдістермен шектелмей, сандық технологиялар мен инновациялық платформаларға негізделуде. Сандық орта студенттердің шығармашылық әлеуетін ашуға, өзін-өзі дамытуға, қоғамдық өмірге белсенді араласуға және әлеуметтік жауапкершілігін қалыптастыруға зор ықпал етеді.

Жоғары оқу орындарындағы тәрбие жүйесінің мәні мен құрылымы. Тәрбие жүйесі – студенттің тұлғалық, әлеуметтік және мәдени дамуын қамтамасыз ететін кешенді процесс.

ЖОО-дағы тәрбие жұмысы студенттің жеке басының құндылықтарын, азаматтық жауапкершілігін және адамгершілік ұстанымдарын қалыптастыруға бағытталады.

Қазіргі таңда университеттер тәрбие жұмысын ұйымдастыруда интеграцияланған тәсіл қолданады. Бұл тәсіл білім, ғылым және цифрлық коммуникацияны үйлестіруге мүмкіндік береді. Соның нәтижесінде тәрбие іс-шаралары интерактивті форматқа көшіп, студенттердің қатысу белсенділігі арта түсуде.

Сандық технологиялардың тәрбие процесіне енгізілуінің өзектілігі. Сандық технологиялар – тәрбие жүйесін жаңғыртудың басты тетігі.

Интернет, мультимедиалық ресурстар, мобильді қосымшалар, онлайн платформалар студенттермен тиімді байланыс орнатуға жол ашады.

Мысалы:

- Zoom, Google Meet, Microsoft Teams секілді платформаларда интерактивті тәлімгерлік сағаттар өткізу;
- Instagram, Telegram, TikTok желілерінде әлеуметтік челленджер мен ақпараттық науқандар жүргізу;
- Университеттің ресми сайтында немесе порталында «Виртуалды тәрбие орталығы» бөлімін іске қосу.

Бұл бағыт студенттерді заман талабына сай цифрлық азаматтық мәдениетке тәрбиелейді.

Студенттердің әлеуметтік белсенділігі және оның өлшемдері. Студенттің әлеуметтік белсенділігі — оның қоғам өміріндегі нақты позициясын, бастамашылдығын және жауапкершілігін айқындайтын көрсеткіш.

Ол келесі бағыттар бойынша көрініс табады:

- Қоғамдық белсенділік (волонтерлік, жастар ұйымдарына қатысу);
- Ақпараттық белсенділік (цифрлық жобаларға араласу, онлайн насихат жүргізу);
- Мәдени белсенділік (шығармашылық, ұлттық құндылықтарды дәріптеу);
- Азаматтық-патриоттық белсенділік (елжандылық, мемлекеттік саясатты қолдау).

Сандық кеңістік осы белсенділіктердің барлығын жаңа деңгейге көтеріп, студентке өз қабілетін танытуға мүмкіндік береді.

Сандық тәрбие формалары мен әдістері. Қазіргі цифрлық дәуірде тәрбие жұмысы жаңа мазмұн мен әдіснамалық бағыттарға ие болды.

Тәрбие процесінің тиімді сандық форматтары:

- Онлайн форумдар мен вебинарлар;
- Цифрлық викториналар мен интерактивті марафондар;
- Киберволонтерлік қозғалыстар;
- Әлеуметтік желідегі патриоттық челленджер;
- «Цифрлық кеңесші», «Виртуалды тәлімгер» жобалары.

Осындай тәсілдер студенттердің қызығушылығын арттырып, тәрбие жұмысын формальды емес, өмірлік маңызы бар үдеріс ретінде көрсетеді.

Оқытушы мен куратордың жаңа рөлі. Сандық дәуірде куратор тек тәрбие ұйымдастырушысы емес, ментор және медиаментор рөлін де атқарады.

Ол студенттердің ақпараттық кеңістікте дұрыс бағдар алуына, жалған ақпараттан қорғана білуіне және сыни ойлауын дамытуға бағыт береді.

Сонымен қатар, цифрлық кеңістіктегі педагогикалық этиканы сақтау, кері байланыс орнату және мотивациялық ахуалды қалыптастыру тәрбие сапасын арттырады.

Бұл – студент пен оқытушы арасындағы серіктестікке негізделген жаңа үлгі.

Сандық технологиялардың тұлғалық және кәсіби дамуға ықпалы. Сандық технологиялар студенттің көшбасшылық қасиеттерін, коммуникативтік дағдыларын және кәсіби икемін дамытады.

Мысалы, онлайн дебат клубтарына қатысу – шешендік қабілетті арттырса, виртуалды жоба жасау – менеджерлік және ұйымдастырушылық қабілеттерді жетілдіреді.

Бұдан бөлек, студенттерге бағытталған «Digital Skills», «Soft Skills» курстары тәрбие процесінің ажырамас бөлігіне айналуға.

Бұл бағдарламалар тұлғаның өзін-өзі жетілдіруге деген мотивациясын арттырады.

Психологиялық және әлеуметтік-педагогикалық аспектілері. Сандық ортадағы белсенділік студенттің эмоционалды және психологиялық тұрақтылығын да талап етеді.

Онлайн байланыс кейде тұлғааралық қарым-қатынасты әлсіретуі мүмкін, сондықтан тәрбие жұмысы кезінде эмпатия, қамқорлық, қолдау қағидалары сақталуы тиіс.

Мұнда педагогикалық психологияның негізгі қағидалары — сенім, ашықтық және ынтымақтастық маңызды орын алады.

Сонымен қатар, әлеуметтік желілердегі мәдениет пен этиканы сақтау да саналы азаматтың белгісі болып табылады.

Жаңа цифрлық бастамалар мен жобалар тәжірибесі. Қазіргі таңда Қазақстанның бірқатар жоғары оқу орындарында цифрлық тәрбие жобалары сәтті іске асырылуда:

- «Student Life App» – студенттердің белсенділігін тіркейтін мобильді қосымша;
- «Online Mentor» – онлайн тәлімгерлік платформасы;
- «Digital Volunteering» – әлеуметтік желілер арқылы еріктілер қозғалысы;
- «Eco Challenge» – экологиялық мәдениетті насихаттайтын онлайн байқау.

Мұндай тәжірибелер сандық тәрбиенің тек қосымша құрал емес, жүйелік механизмге айналып келе жатқанын дәлелдейді.

Болашақ даму бағыттары мен инновациялық мүмкіндіктер. Болашақта тәрбие жүйесі жасанды интеллект пен деректер талдау технологияларымен толық интеграциялануы мүмкін.

Мысалы, студенттің белсенділігі мен қызығушылығын анықтайтын AI-мониторинг жүйелері, виртуалды менторлар мен геймификацияланған мобильді платформалар қолданысқа енуі ықтимал.

Бұл технологиялар арқылы тәрбие процесі жекелендіріліп, әр студентке жеке траектория жасалмақ.

Сонымен қатар, киберэтиканы, цифрлық гигиенаны және медиа мәдениетті қалыптастыру міндеті де өзекті бола түседі.

Қорыта айтқанда, сандық технологиялар жоғары оқу орындарының тәрбие жүйесін жаңғыртудың қуатты құралына айналды.

Олар студенттердің әлеуметтік белсенділігін арттырып қана қоймай, олардың тұлғалық және кәсіби дамуын қамтамасыз етеді.

Сандық орта — студенттің өзін-өзі танытуына, шығармашылық әлеуетін ашуына және қоғамдағы орнын табуына мүмкіндік беретін кеңістік.

Сондықтан тәрбие жұмысы тек аудиториялық деңгейде емес, виртуалды және әлеуметтік деңгейде де жүйелі түрде жүргізілуі қажет.

Мақсат – жаңа дәуірдің талаптарына сай, интеллектуалды, рухани бай, саналы және әлеуметтік жауапты тұлға қалыптастыру.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Е.Ы.Бидайбеков, В.В.Гриншкун, Г.Б.Камалова, Д.Н.Исабаева, Б.Ғ.Бостанов, Білімді ақпараттандыру және оқыту мәселелері: Оқулық. – Алматы, 2014. – 352 б.
2. Бұзаубақова К. Ж. Инновациялық технология. – Алматы, 2009.
3. Кларин М.В. Инновации в мировой педагогике. – Рига: Эксперимент, 1998.
4. Оқытудың инновациялық әдістемелері мен технологияларын жоғары оқу орындарында қолдану тәжірибесі. Оқу-әдістемелік құрал. – Құрастырушылар: Тұрғынбаева Б., Әлімов А. Қ. – Алматы, 2011.
5. Роджерс Э. Инновация туралы түсінік. – //Қазақстан мектебі, №4, 2006

ӘОЖ 378.147

Асқар М., Сәлім Е. Қ.

«Оңтүстік қазақстан медицина академиясы» АҚ, Шымкент, Қазақстан

УНИВЕРСИТЕТТІК ТӘРБИЕ ПРОЦЕСІНДЕГІ АЛЕУМЕТТІК КОНСТРУКТИВИЗМ: СТУДЕНТТІҢ БЕЛСЕНДІ СУБЪЕКТ РЕТІНДЕГІ РӨЛІ

Аңдатпа

Университеттік тәрбие процесіндегі әлеуметтік конструктивизм студенттің белсенді субъект ретіндегі рөлін күшейтіп қана қоймай, **студенттік кеңес пен студенттік өзін-өзі басқару ұйымдарының** білім беру ортасын трансформациялаудағы стратегиялық маңызын тереңірек ашып көрсетеді. Бұл ұйымдар оқу орнында демократиялық қатысу механизмі, мәдениаралық коммуникация алаңы және әлеуметтік тәжірибені бірлесіп құрастыру кеңістігі ретінде қызмет атқарады. Бұл үдеріс әлеуметтік конструктивизмнің басты қағидасымен үйлеседі: білім мен құндылықтар жеке адамға дайын күйінде берілмейді, олар **ұжымдық әрекет, бірлескен рефлексия, әлеуметтік келісім** арқылы қалыптасады. Студенттік ұйымдар дәл осы ортақ мағынаны құрастыруға мүмкіндік **беретін институционалдық платформа** болып табылады. Осылайша студенттік кеңес пен өзін-өзі басқару бірлестіктері конструктивистік тәрбие моделінің негізгі тіректерінің бірі ретінде студенттің тұлғалық, әлеуметтік және кәсіби дамуының сапасын арттыратын **маңызды әлеуметтік-институционалдық механизм** қызметін атқарады.

Түйін сөздер: әлеуметтік конструктивизм, студенттің субъектілік рөлі, студенттік кеңес, студенттік өзін-өзі басқару, интерактивті орта, академиялық парасаттылық, кәсіби құзыреттер, рефлексивтік даму.

Асқар М., Салим Е. К.

АО «Южно-Казахстанская медицинская академия», Шымкент, Казахстан

СОЦИАЛЬНЫЙ КОНСТРУКТИВИЗМ В УНИВЕРСИТЕТСКОМ ВОСПИТАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ: РОЛЬ СТУДЕНТА КАК АКТИВНОГО СУБЪЕКТА

Аннотация

Социальный конструктивизм в университетском воспитательном процессе не только усиливает роль студента как активного субъекта, но и раскрывает стратегическое значение студенческого совета и органов студенческого самоуправления в трансформации образовательной среды. Эти структуры функционируют как механизм демократического участия, площадка межкультурной коммуникации и пространство совместного конструирования социального опыта. В соответствии с ключевым принципом социального

конструктивизма, знания и ценности не передаются в готовом виде, а формируются через коллективное действие, совместную рефлексию и социальное согласование. Студенческие организации выступают институциональной платформой, обеспечивающей процесс совместного создания смыслов. Таким образом, студенческий совет и органы самоуправления становятся важным социально-институциональным механизмом, повышающим качество личностного, социального и профессионального развития студентов в рамках конструктивистской модели воспитания.

Ключевые слова: социальный конструктивизм, субъектная роль студента, студенческий совет, студенческое самоуправление, интерактивная среда, академическая добропорядочность, профессиональные компетенции, рефлексивное развитие.

Askar M., Salim Ye. K.

JSC "South Kazakhstan Academy of Medicine", Shymkent, Kazakhstan

SOCIAL CONSTRUCTIVISM IN THE UNIVERSITY EDUCATIONAL PROCESS: THE STUDENT'S ROLE AS AN ACTIVE SUBJECT

Abstract

Social constructivism in the university educational process not only reinforces the student's role as an active subject but also highlights the strategic significance of the student council and student self-governance bodies in transforming the educational environment. These structures function as a mechanism of democratic participation, a platform for intercultural communication, and a space for jointly constructing social experience. In line with the core principle of social constructivism, knowledge and values are not transmitted in a ready-made form; they emerge through collective action, shared reflection, and social negotiation. Student organizations serve as an institutional platform enabling the co-construction of meaning. Thus, the student council and self-governance bodies represent an essential socio-institutional mechanism that enhances the quality of students' personal, social, and professional development within a constructivist educational model.

Keywords:

social constructivism, student subjectivity, student council, student self-governance, interactive environment, academic integrity, professional competencies, reflective development

Mohd Muntazir, Assilbekova G.K., Kanzhigitova M.Zh.

JSC "South Kazakhstan Academy of Medicine", Shymkent, Kazakhstan

THE BALANCE BETWEEN LIPID PEROXIDATION AND THE ANTIOXIDANT SYSTEM: BIOCHEMICAL ASPECT

Abstract

This article presents a comprehensive analysis of the biochemical balance between lipid peroxidation (LPO) processes and the body's antioxidant system, which plays a key role in maintaining cellular homeostasis. The mechanisms of LPO are considered, including the initiation of chain reactions by reactive oxygen species (ROS), their effects on the lipid components of cell membranes, and the physiological consequences. Particular attention is paid to the role of antioxidant enzymes such as superoxide dismutase, catalase, and glutathione peroxidase, as well as non-enzymatic antioxidants, including vitamins E and C, glutathione, and polyphenols, in neutralizing ROS and preventing oxidative stress. Modern methods for studying LPO are described, in particular, the TBA reaction for quantifying malondialdehyde (MDA) levels, as well as methods for determining the activity of antioxidant enzymes and total antioxidant status (TOS) using ABTS and DPPH indicators. The clinical significance of the imbalance between lipid peroxidation and the antioxidant system, which is associated with the development of pathologies such as atherosclerosis, neurodegenerative diseases (Alzheimer's and Parkinson's diseases), and oncological processes, is analyzed in detail.

This article examines the mechanisms of cellular damage caused by oxidative stress, including low-density lipoprotein oxidation and DNA mutations. The article discusses the potential for antioxidant use in clinical practice to correct oxidative stress, including the use of vitamins and polyphenols, and emphasizes the importance of further research to develop targeted therapeutic approaches and early diagnostic methods. This work highlights the need to integrate molecular and clinical research to improve the prevention and treatment of diseases associated with oxidative stress.

Keywords: *Lipid peroxidation, antioxidant system, reactive oxygen species, oxidative stress, biochemistry, research methods, pathologies.*

Mohd Muntazir, Асилбекова Г.К., Қанжігітова М.Ж.

АО «Южно-Казахстанская медицинская академия», г. Шымкент, Казахстан

БАЛАНС МЕЖДУ ПЕРЕКИСНЫМ ОКИСЛЕНИЕМ ЛИПИДОВ И АНТИОКСИДАНТНОЙ СИСТЕМОЙ: БИОХИМИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ

Аннотация

В статье представлен всесторонний анализ биохимического баланса между процессами перекисного окисления липидов (ПОЛ) и антиоксидантной системой организма, которая играет ключевую роль в поддержании клеточного гомеостаза. Рассматриваются механизмы ПОЛ, включая инициацию цепных реакций активными формами кислорода (АФК), их воздействие на липидные компоненты клеточных мембран и физиологические последствия. Особое внимание уделяется роли антиоксидантных ферментов, таких как супероксиддисмутаза, каталаза и глутатионпероксидаза, а также неферментативных антиоксидантов, включая витамины Е и С, глутатион и полифенолы, в нейтрализации АФК и предотвращении окислительного стресса. Описаны современные методы исследования ПОЛ, в частности ТБК-реакция для количественной оценки уровня малонового диальдегида (МДА), а также методы определения активности антиоксидантных ферментов и общего антиоксидантного статуса (ОАС) с использованием индикаторов АВТС и DPPH. Подробно анализируется клиническое значение дисбаланса между ПОЛ и антиоксидантной системой, который ассоциируется с развитием таких патологий, как атеросклероз, нейродегенеративные заболевания (болезни Альцгеймера и Паркинсона) и онкологические процессы.

Рассматриваются механизмы клеточного повреждения, вызванные окислительным стрессом, включая окисление липопротеинов низкой плотности и мутации ДНК. В статье обсуждаются перспективы применения антиоксидантов в медицинской практике для коррекции окислительного стресса, включая использование витаминов и полифенолов, а также подчеркивается важность дальнейших исследований для разработки таргетных терапевтических подходов и методов ранней диагностики. Работа подчеркивает необходимость интеграции молекулярных и клинических исследований для улучшения профилактики и лечения заболеваний, связанных с окислительным стрессом.

Ключевые слова: *Перекисное окисление липидов, антиоксидантная система, активные формы кислорода, окислительный стресс, биохимия, методы исследования, патологии.*

Mohd Muntazir, Асилбекова Г.К., Қанжігітова М.Ж.

«Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ, Шымкент, Қазақстан

ЛИПИДТЕРДІҢ АСҚЫН ТОТЫҒУЫ МЕН АНТИОКСИДАНТТЫҚ ЖҮЙЕ АРАСЫНДАҒЫ ТЕПЕ-ТЕҢДІК: БИОХИМИЯЛЫҚ АСПЕКТІЛЕР

Аңдатпа

Мақалада липидтердің асқын тотығу процесі (ЛАТ) мен организмнің антиоксиданттық жүйесі арасындағы биохимиялық тепе-теңдіктің жан-жақты талдауы ұсынылған, ол жасушалық гомеостазды сақтауда маңызды рөл атқарады. ЛАТ механизмдері, соның ішінде оттегінің белсенді түрлері (ОБТ) арқылы тізбекті реакциялардың басталуы, олардың жасуша мембраналарының липидтік компоненттеріне әсері және физиологиялық салдарлары қарастырылады. Антиоксиданттық ферменттердің, мысалы, супероксиддисмутаза, каталаза және глутатионпероксидаза, сондай-ақ ферменттік емес антиоксиданттардың, соның ішінде Е және С дәрумендері, глутатион және полифенолдардың ОБТ-ін бейтараптандырудағы және тотығу стрессін алдын алудағы рөліне ерекше назар аударылады. ЛАТ-ын зерттеудің заманауи әдістері, атап айтқанда, малонды диальдегид (МДА) деңгейін сандық бағалау үшін ТКР-реакциясы (тиобарбитуратты қышқылды реакция), сондай-ақ антиоксиданттық ферменттердің белсенділігін және ABTS пен DPPH индикаторларын қолдана отырып жалпы антиоксиданттық статусын (ЖАС) анықтау әдістері сипатталады. ЛАТ пен антиоксиданттық жүйе арасындағы теңгерімсіздіктің клиникалық маңызы, ол атеросклероз, нейродегенеративті аурулар (Альцгеймер және Паркинсон аурулары) және онкологиялық процестер сияқты патологиялардың дамуымен байланысты екені толық талданады. Тотығу стрессінен туындаған жасушалық зақымдану механизмдері, соның ішінде төмен тығыздықтағы липопротеиндердің тотығуы және ДНҚ мутациялары қарастырылады.

Мақалада тотығу стрессін түзету үшін антиоксиданттарды медициналық практикада қолдану перспективалары, соның ішінде дәрумендер мен полифенолдарды пайдалану талқыланады, сонымен қатар мақсатты терапевтік тәсілдер мен ерте диагностика әдістерін әзірлеу үшін қосымша зерттеулердің маңыздылығы атап өтіледі. Жұмыс тотығу стрессімен байланысты аурулардың алдын алу мен емдеуді жақсарту үшін молекулалық және клиникалық зерттеулерді біріктіру қажеттілігін баса айтады.

Кілт сөздер: Липидтердің асқын тотығуы, антиоксиданттық жүйе, оттегінің белсенді формалары, тотығу стрессі, биохимия, зерттеу әдістері, патологиялар.

Introduction

Lipid peroxidation (LPO) is a complex biochemical process initiated by reactive oxygen species (ROS), which trigger chain reactions of oxidation of lipid components of cell membranes [1, 2]. This process plays a dual role in the body: under physiological conditions, it is involved in signaling pathways regulating cellular functions, such as apoptosis, proliferation, and the immune response [3]. However, when excessively activated, LPO becomes pathological, causing damage to membranes, proteins, and DNA, which underlies many diseases, including atherosclerosis, neurodegenerative disorders (Alzheimer's and Parkinson's diseases), cancer, and chronic inflammatory conditions [4, 5].

The body's antioxidant system, which includes enzymatic (superoxide dismutase, catalase, glutathione peroxidase) and non-enzymatic (vitamins E and C, glutathione, polyphenols) components, counteracts oxidative stress by neutralizing ROS and preventing the accumulation of lipid peroxidation products, such as malondialdehyde (MDA) and hydroperoxides [6, 7]. An imbalance between lipid peroxidation and the antioxidant system can occur under the influence of external factors such as ultraviolet radiation, toxins, radiation, as well as endogenous processes, including inflammation and metabolic disorders [8].

Understanding the mechanisms of lipid peroxidation and antioxidant protection is key to developing diagnostic and therapeutic methods for diseases associated with oxidative stress [9]. Modern research methods, such as spectrophotometry for assessing MDA levels or the activity of antioxidant enzymes, allow for the quantitative assessment of the degree of oxidative stress and the effectiveness of protective systems [10]. This article is devoted to the analysis of the biochemical balance between lipid peroxidation and the antioxidant system, methods for their study, and clinical significance. Particular attention is paid to the prospects for the use of antioxidants in medical practice, including the development of new therapeutic approaches to correct pathologies caused by oxidative stress [11].

Materials and methods

The following methods are used to study the balance between LPO and the antioxidant system:

1. Definition of POL products

- TBA reaction (reaction with thiobarbituric acid): The method is used to assess the level of malondialdehyde (MDA), the end product of lipid oxidation. Blood serum samples are incubated with TBA at 95–100 °C, after which the staining intensity is measured spectrophotometrically at a wavelength of 532 nm [12].

2. Evaluation of antioxidant enzyme activity

- Superoxide dismutase (SOD): The enzyme activity is measured by the ability to inhibit the autoxidation of pyrogallol or by the reduction reaction of nitroblue tetrazolium [13].

- Catalase (CT): activity is determined by the rate of decomposition of H₂O₂, recorded at a wavelength of 240 nm [14].

- Glutathione peroxidase (GP): The reaction of glutathione reduction in the presence of H₂O₂ is used for measurement [15].

3. Total antioxidant status (TAS)

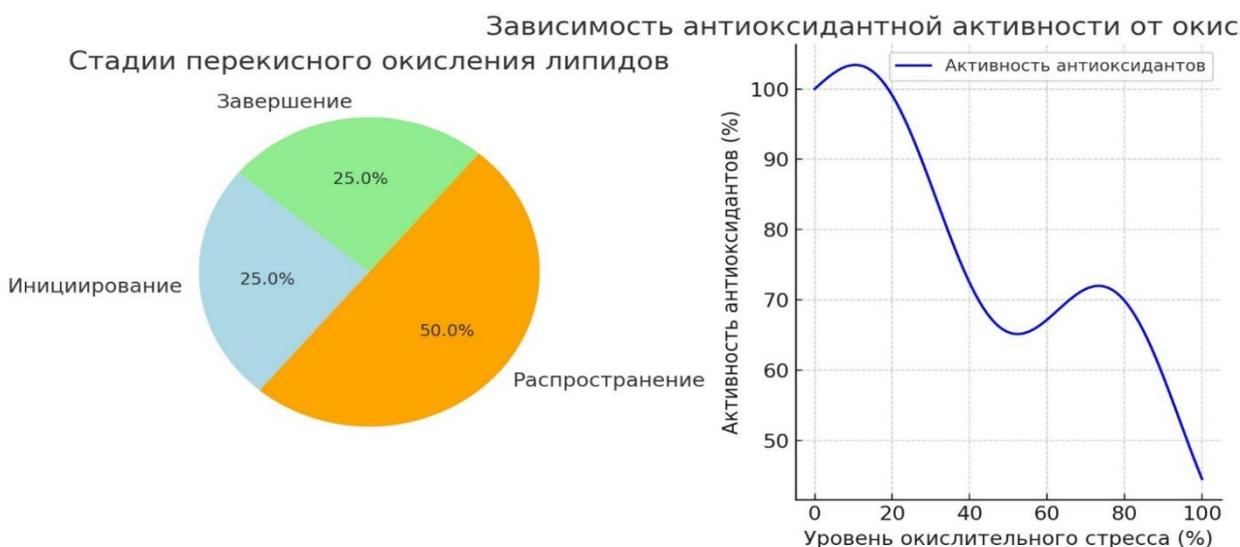
- The method is based on the ability of blood plasma to neutralize free radicals, which is recorded using chemical indicators such as ABTS or DPPH [10].

Results and discussion:

Balance between LPO and the antioxidant system

The body's antioxidant system is divided into enzymatic and non-enzymatic components. Enzymatic antioxidants include superoxide dismutase, catalase, and glutathione peroxidase. These enzymes play a key role in inactivating ROS and preventing the initiation of lipid peroxidation chain reactions. Non-enzymatic antioxidants, such as vitamin E, vitamin C, and glutathione, provide additional protection by reacting with hydroperoxides and free radicals.

When ROS levels increase, for example, due to exposure to ultraviolet radiation, toxins, or inflammatory processes, lipid peroxidation (LP) increases. If the antioxidant system is insufficient, this leads to the accumulation of oxidation products and damage to membrane lipids and proteins, which in turn can cause cellular dysfunction and death.

Clinical aspects

An imbalance between lipid peroxidation and the antioxidant system is associated with a wide range of pathologies:

Atherosclerosis: Oxidation of low-density lipoprotein (LDL) lipids contributes to the formation of atherosclerotic plaques.

Neurodegenerative diseases: Oxidative stress plays a central role in the pathogenesis of Alzheimer's and Parkinson's diseases.

Oncology: Chronic oxidative stress promotes DNA mutations and tumor transformation of cells.

Correction methods

Understanding the mechanism of lipid peroxidation has enabled the development of various strategies for correcting oxidative stress. The use of antioxidants (e.g., vitamins E and C, polyphenols) in clinical practice can reduce ROS levels and slow the progression of diseases associated with oxidative stress.

The balance between lipid peroxidation and the antioxidant system is key to maintaining the body's homeostasis. Excessive lipid peroxidation leads to cellular damage and the development of various pathologies, while effective antioxidant protection prevents the accumulation of oxidation products. The development of analytical methods and the use of antioxidant preparations offer prospects for the early diagnosis and treatment of diseases associated with oxidative stress.

Conclusion

The balance between lipid peroxidation and the antioxidant system is critical for maintaining cellular and systemic homeostasis. Disruption of this balance, caused by excessive formation of reactive oxygen species or insufficient activity of antioxidant mechanisms, leads to the accumulation of lipid peroxidation products, which causes damage to cellular structures and the development of pathologies such as atherosclerosis, neurodegenerative diseases and cancer [4, 5, 9]. Modern analytical methods, including the TBA reaction and assessment of the activity of antioxidant enzymes, allow for the accurate diagnosis of oxidative stress and evaluation of the effectiveness of protective systems [10, 12]. The use of antioxidants, such as vitamins and polyphenols, shows potential in reducing oxidative stress levels and slowing disease progression [11]. Prospects for further research include the development of new diagnostic methods and targeted therapeutic approaches aimed at restoring the balance between lipid peroxidation and the antioxidant system, which can significantly improve the prevention and treatment of pathologies associated with oxidative stress [15].

List of Abbreviations

LPO – Lipid Peroxidation

ROS – Reactive Oxygen Species

MDA – Malondialdehyde

SOD – Superoxide Dismutase

CAT (CT) – Catalase

GPx (GP) – Glutathione Peroxidase

TAS (TOS) – Total Antioxidant Status

ABTS – 2,2'-azino-bis(3-ethylbenzothiazoline-6-sulfonic acid)

DPPH – 2,2-diphenyl-1-picrylhydrazyl

LDL – Low-Density Lipoprotein

DNA – Deoxyribonucleic Acid

RNA – Ribonucleic Acid

AO – Antioxidants

SLE – Systemic Lupus Erythematosus

Literature

1. Halliwell B., Gutteridge J. M. C. Free Radicals in Biology and Medicine. Oxford University Press, 2015. (Introduction, Conclusion)
2. Droge W. Free Radicals in the Physiological Control of Cell Function. Physiological Reviews, 2002. (Introduction)
3. Valko M., Leibfritz D., Moncol J., et al. Free radicals and antioxidants in normal physiological functions and human disease. The International Journal of Biochemistry & Cell Biology, 2007. (Introduction)
4. Steinberg D. Low-density lipoprotein oxidation and its pathobiological significance. Journal of Biological Chemistry, 1997. (Introduction, Results and discussion, Conclusion)
5. Barnham KJ, Masters CL, Bush AI. Neurodegenerative diseases and oxidative stress. Nature Reviews Drug Discovery, 2004. (Introduction, Results and discussion, Conclusion)
6. Sies H. Oxidative stress: oxidants and antioxidants. Experimental Physiology, 1997. (Results and discussion)
7. Frei B. Reactive oxygen species and antioxidant vitamins: mechanisms of action. The American Journal of Medicine, 1994. (Results and discussion)
8. Schieber M., Chandel NS ROS function in redox signaling and oxidative stress. Current Biology, 2014. (Introduction, Results and Discussion)

9. Reuter S., Gupta SC, Chaturvedi MM, Aggarwal BB Oxidative stress, inflammation, and cancer: how are they linked? *Free Radical Biology and Medicine*, 2010. (Introduction, Results and discussion, Conclusion)
10. Prior RL, Cao G. Analysis of botanicals and dietary supplements for antioxidant capacity: a review. *Journal of AOAC International*, 2000. (Materials and Methods, Conclusion)
11. Pham-Huy LA, He H., Pham-Huy C. Free radicals, antioxidants in disease and health. *International Journal of Biomedical Science*, 2008. (Introduction, Results and discussion, Conclusion)
12. Yagi K. Assay for blood plasma or serum lipid peroxides. *Methods in Enzymology*, 1984. (Materials and Methods)
13. Marklund S., Marklund G. Involvement of the superoxide anion radical in the autoxidation of pyrogallol and a convenient assay for superoxide dismutase. *European Journal of Biochemistry*, 1974. (Materials and Methods)
14. Aebi H. Catalase in vitro. *Methods in Enzymology*, 1984. (Materials and Methods)
15. Chance B., Sies H., Boveris A. Hydroperoxide metabolism in mammalian organs. *Physiological Reviews*, 1979. (Materials and Methods, Conclusion)

ЖОО-ДАҒЫ ТӘРБИЕ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК ЖҰМЫСТАРДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ Досыбаева Г.Н., Тасқынова М.А., Шамшидинова А.Р.	2
ДОФАМИНОВАЯ СИСТЕМА ВОЗНАГРАЖДЕНИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ ПРОФИЛАКТИКИ ЛУДОМАНИИ СРЕДИ СТУДЕНТОВ: ПСИХОБИОЛОГИЧЕСКИЙ И ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ ПОДХОД Оспанова Г. С., Байзаков О. Д., Альдекова Р. А.	7
ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРНЫНДА ТӘРБИЕ ЖҰМЫСТАРЫ МЕН ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚОЛДАУДЫҢ ИНТЕГРАЦИЯСЫ: ПСИХОЛОГТЫҢ ОРНЫ Әмірхан Ерхан Әшірханұлы, Ахметхан Гаухар Сәкенқызы	12
АНТИКОРРУПЦИЯЛЫҚ МӘДЕНИЕТ – ҰЛТТЫҚ ТӘРБИЕНІҢ БІР БӨЛІГІ Жаналиева Ш.М., Пернебаев Н.А.	16
БІЛІМ ОРДАСЫНДАҒЫ ТӘРБИЕ ЖҰМЫСЫНЫҢ МАҢЫЗЫ Бейсенбек Д. М., Тасжанов Б. Р.	20
САНАЛЫ ҰРПАҚ - ЖАРҚЫН БОЛАШАҚ КЕПІЛІ Оспанова Г. С., Байзаков О. Д., Тобакабылова А. Ж.	23
БОЛАШАҚ ДӘРІГЕРДІҢ ТҮЛҒАЛЫҚ ДАМУЫНА ТӘРБИЕ ЖҰМЫСЫНЫҢ ЫҚПАЛЫ Шайтбек Д. М.	26
АКАДЕМИЯЛЫҚ КҮЙЗЕЛІС ЖАҒДАЙЫНДА СТУДЕНТТЕРДІ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚОЛДАУ Еспенбетова Д.Б., Жумагулова А.	29
ЕДИНСТВО СЕМЬИ И УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ Расулматова Дияна Шавкатовна	35
СТУДЕНТТЕРДІҢ ТҮЛҒАЛЫҚ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК ДАМУЫНА ПСИХОЛОГТЫҢ ЫҚПАЛЫ Досымбекова А.М., Ерназар Н.Ж.	38

ЖАСТАР ТӘРБИЕСІНДЕ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫҢ РӨЛІ Қошқарбай Н.Қ., Қамбарова Ж.О.	45
СТУДЕНТТЕРДІҢ МОРАЛЬДЫҚ – ЭТИКАЛЫҚ ТӘРБИЕСІ – МЕДИЦИНА МАМАНДЫҒЫНЫҢ НЕГІЗІ Абдеева А.Б., Оспанова Г.С., Байзақов О. Д.	47
ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДАҒЫ САНДЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНА ОТЫРЫП, СТУДЕНТТЕРДІҢ ӘЛЕУМЕТТІК БЕЛСЕНДІЛІГІН АРТТЫРУ ИННОВАЦИЯЛАРЫ Жақсылық Ж., Бесбаев Ғ.Ә., Зулпанов Ш.М., Дарибаев Ж.Д.	50
УНИВЕРСИТЕТТІК ТРБИЕ ПРОЦЕСІНДЕГІ АЛЕУМЕТТІК КОНСТРУКТИВИЗМ: СТУДЕНТТІҢ БЕЛСЕНДІ СУБЪЕКТ РЕТІНДЕГІ РӨЛІ Асқар М., Сәлім Е. Қ.	55
THE BALANCE BETWEEN LIPID PEROXIDATION AND THE ANTIOXIDANT SYSTEM: BIOCHEMICAL ASPECT Mohd Muntazir, Assilbekova G.K., Kanzhigitova M.Zh.	57